ספר

ברך אברהם

אין דעם ספר ווערט געברענגט שיינע מעשיות [illegible]
מען קען זיך ארום נעמען א מוסר וויא אזוי דער מענטש
זאל זיך פירען אללעם וויא אין דער גמרא ווערט
געברענגט אויך פון צוואות ר' יהודא החסיד ז"ל אונ נאך
אזעל[illegible] זאכען וועלכע גוט זענען צו דער נשמה. אללעם
אויף עברי טייטש כדי יעדער מענטש זאל פאר שטיין
אין גוטין וועג צו גיין ובזכות זה יקויים בנו הפסוק ובא
לציון גואל אמן:

ווארשא

בדפוס ווצאת האחים לעווין־עפשטיין
רחוב גענשא № 5

PRINTED in POLAND

Drukarnia
L. Lewin - Epsteina
Warszawa, Pawia 36

אין דר גמרא עבודה זרה שטייט רבי אלכסנדרא הט אוים גרופן ווער עס וויל לעבן זאל צו
איהם קומן. אזוי זענען אלע לייט צו איהם גיקומען. הט ער זיי גיזאגט ווער עס וויל לעבן
דר זאל זיין צינג היטען פון בייז אונ זיינע לעפצן זאל ער היטען פון פאלשקייט. אזוי וועט
דר מענטש זאגין ווען איך וועל היטין מיין צינג פון בייז אין מיינע לעפצין פון פאלשקייט.
וואס דען זאל איך טאהן. דאס מיינט מען ער זאל תורה לערנען. וואריין די תורה הייסט טוב:
אין דער גמרא סנהדרין שטייט רבי יהושע בן לוי הט גיטראפין ווי אליהו הנביא איז גישטאנען
פאר דער טיהר פון גן עדן. אזוי זאגט רבי יהושע בן לוי צוא אליהו הנביא ווען וועט
משיח קומען. ענטפערט איהם אליהו הנביא ווען דער הער וועט וועלין וועט משיח קומען:
רבי יהושע בן לוי האט גיטראפין וויא אליהו הנביא איז גישטאנען פאר דער היול פון רבי
שמעון בן יוחאי. אזוי זאגט רבי יהושע בן לוי צו אליהו הנביא איך וועל האבין עולם
הבא. ענטפערט איהם אליהו הנביא אויב דער הער וועט וועלין. זאגט רבי יהושע בן לוי
צוויי האב איך גיזעהן אין עס דריטע קול האב איך גיהערט. אזוי האב איך גיפרעגט אליהו
הנביא. ווען קומט משיח. האט ער מיר גיזאגט גייא אין פרעג משיח זעלבסט האב איך
איהם גיפרעגט ווי זיצט משיח האט ער מיר גיזאגט ער זיצט פאר דעם טויער פון רוים צווישין
די קראנקע. הב איך איהם גיפרעגט. ווי אזו וועל איך וויסען וועלכער משיח איז. הט ער מיר
גיזאגט דעם סימן דס די אלי קראנקי מענטשין בינדין אויף אונ בינדין צו עטליכע ווינדען צו
זאמען. אונ משיח בינט אויף אונ בינט צו איינציג וויים. אזוי בין איך גיקומען צו משיח.
הט משיח צו מיר גיזאגט פריד צו דיר בר ליואי. האב איך איהם גיפרעגט ווען וועסטו אהער
קומען הט משיח מיר גיענפערט היינט. בין איך גיקומען צו אליהו הנביא. אונ הב צו איהם גיזאגט
משיח הט מיך אפ גינארט דען ער האט מיר גיזאגט אז ער וועט היינט קומען. אין ער איז ניט
גיקומען זאגט מיר אליהו הנביא ער הט גימיינט אז איר וועט פרום זיין אין איר וועט אלע תורה
לערנען וואלט ער גיווען נאך היינט גיקומען

פרק ראשון

אין דעם פרק ווערט באשיידין וויא איטליכר זאל זיך צייט געבן תורה צו לערנן ער מאג
זיין רייך אודר ארום אין וועלעכר וואס איז ניט קיין למדן זאל ער טייטש ספרים לייגן
צייל אויף יענר וועלט פרעגט מען די אלי זאכן צום ערשטין דרום האב איך אין דעם ספר
דאס גישטעלט. אז אין דר גמרא סנהדרין שטייט די ערשטו פראגע דעם מענטש אויף יענר
וועלט איז. פאר וואס ער הט קיין תורה ניט גילערונט. איז דאך קשה. צום אמת פרעגט
מען דעם מענטשין פריער אויב ער הט ערליך גיהאנדילט. אין דר נאך פרעגט מען איהם
אויב ער הט תורה גילערנט. דרום איז עס צו פאר שטיין מיט דר מעשה וואס מיר שרייבין:
מעשה אליהו הנביא איז גיגאנגין שפאצירין אוף דעם פעלד. הט ער באגעגנט איין יהודי
פרעגט איהם אליהו הנביא וואס ער טוט אויף דעם פעלד. ענטפערט איהם דר יהודי
דאס ער האפט פייגיל מיט גרויסע תחבולות אין חכמה. זאגט אליהו הנביא צו איהם אז ביסט
יוא איין גרויסר חכם. האסט די תורה גילערנט זאגט ער ניין. דרום איז שון פאר ענטפערט.
פאר וואס מען פרעגט צום ערשטין דעם מענטש אויב ער הט ערליך גיהאנדילט. וואריין
מען וועט איהם צום ערשטין פרעגין אויב ער הט תורה גילערנט קאן ער ענטפערן איך האב
קיין שכל ניט גיהאט תורה צו לערנין. דרום פרעגט מען איהם צום ערשטין. אויב ער הט
ערליך גיהאנדילט: זאגט ער יא איך האב גאנץ ערליך גיהאנדילט. פרעגט מען איהם אז
האסט שכל גיהאט ערליך צו האנדלין. פאר וואס האסטו ניט גיהאט שכל תורה צו לערנין
דורך דעם דער מענטש וואס הט קיין תורה ניט גילערונט. האט קיין שום תירוץ ניט. אין
זיין עונש איז גרויס. דורך דעם פרעגט מען צום ערשטין אויב ער הט ערליך גיהאנדילט.
אבער דר עיקר איז דאס מיגען תורה לערנין. אונזערי חכמים שרייבין. איך דעם וואס

דר מענטש לערנט קיין תורה ניט העלפט ניט אויף יענער וועלט קיין שום תירוצים. ער איך בין איין גרויסער עושר געוועזן האב איך קיין צייט ניט געהאט תורה צו לערנען וייל איך בין געוועזן פאר טרוד אין מיינע עסקים. אזו זאגט מען צו איהם ביסט דאך ניט רייכער געוועזן פון רבי אלעזר בן חרסום. וואס זיין פאטער האט אים איבער געלאזט טויזנד שטעט אויף דער טרוקעניש און טויזנד שיפין אויף דעם ים. פון דעסט וועגין האט ער זיך מיט גינומען איין גרויסע סומע געלד און איז גיגאנגין פון איין שטאט אין דער אנדערער תורה לערנין איין מאל האט אים ביי געגונט זיין אייגינער קנעכט. נאר דער קנעכט האט רבי אלעזרין ניט דר קאנט. אזו זאגט דער קנעכט צו אים דו מוזט היינט ארבעטין ביי מיין העער ר׳ אלעזר. זאגט ר׳ אלעזר צום קנעכט. לאז מיך אפ. וואריין איך וועל גיין תורה לערנען. זאגט דער קנעכט. אזו וויא עס איז אמת אז ר׳ אלעזר בן חרסום לעבט. אזוי וועל איך דיך ניט אפ לאזין. נאר די מוזט היינט ביי מיין העער ארבייטן. אזו גיט אים ר׳ אלעזר זיין גאנץ געלט וואס ער האט מיט זיך גיהאט. אזוי האט אים דער קנעכט אפ גילאזט. אונ ר׳ אלעזר איז גיגאנגן תורה לערנען. האט זיך ר׳ אלעזר זיין גאנץ געלד אוועק גיגעבין אונ האט זיך ניט גיוואלט געבין צו דער קענין. כדי מען זאל ניט וויסין אז ער גייט ארום תורה לערנין אזו פרעגט מען דעם עושר פר וואס ער האט זיך ניט גיפורט וויא ר׳ אלעזר בן חרסום: זאגט דר מענטש איך בין זייער ארום גיוועזין האב איך ניט גיקאנט תורה לערנין. זאגט מען צו אים בוסט דען ארומער גיוועזן ווי הלל. ער האט אלי טאג פאר דינט איין שילינגער אזו האט ער דעם שומר פון בית המדרש אוועק גיגעבין איין האלבין אונ מיט דעם אנדערין האלבין שילינגער האט ער זיך מיט זיין וייב אונ קינדער גישפייזט. איין טאג האט ער די פרוטה אויך ניט פאר דינט. אזו האט אים דר שומר פון בית המדרש ניט אריין גילאזט. אזו האט זיך דר גוטער הלל גלייגט פאר דעם פענסטער ערשט קאנן הערין תורה פון רבי שמעיה ואבטליון. עס איז גיוועזן אין דר צייט פון תקופת טבת. עס איז גיגאנגן איין גרויסער שנייא. אין ווי דר גוטער הלל איז גלעגין פאר דעם פענסטער איז אויף אים אן גיפאלין פיל שנייא דאס מען האט אים שוין גאר ניט ארויס גיזעהן. און ער איז אלס גילעגין כדי ער זאל תורה הערין. דרום פרעגט מען. דעם ארומאן. פאר וואס האסטו דיך ניט גיפירט אזוי ווי דער גוטער הלל: זאגט דר מענטש איך בין איין שיינער פארשוין גיוועזן דורך דעם האט מיך דר יצר הרע פאר פירט. האב איך קיין תורה ניט גיקענט לערנען. אזו זאגט מען צו אים האסטו דען אין דיר מיין יצר הרע גיהאט ווי יוסף הצדיק. וואס פאר צרות ער האט גיהאט פון פוטיפרס וייב. זיא האט איהם גיוואלט מיט גיוואלד איבער רעדין. דאס ער זאל איר ווילין טאן. זי האט אים גילאזט אין תפיסה איין זעצין. וואריין מיט גוטען האט זיא ביי אים ניט גיפועלט. זי האט אים צוא גיזאגט שענקין טויזנט צענטנער זילבער. כדי ער זאל איר ווילין טאן און ער האט ניט גיוואלט. האט זיא גיפרובט מיט בייזין. אונ דר גוטער יוסף הצדיק האט זיך פאר לאזט אויף הקדוש ברוך הוא אין האט זיך ניט גילאזט איבער רידין זיין יצר הרע. אזוי פרעגט מען דעם שיינעם פארשוין פאר וואס האסטו דיך ניט גיפורט אזוי ווי יוסף הצדיק: דרום זאגין אונזערי חכמים אז אויף יענער וועלט העלפין דעם מענטש ניט קיין שום תירוצים. אזו ווי מיר [illegible] אונ אלי היילגע ספרים דאס פאר צייטנס האטשע זענין גיוועזן גרויסע ארומי לייט פון דעסט וועגין האבין זיי תורה גילערונט. זיי זענין גיוועזן אזו ארום דאס זעקס מענטשין האבן זיך צו גידעקט מיט איין קלייד. פון דעסט וועגן האבין זיי תורה גילערונט. מיט עסין האבין זיי זיך גילאזט באנוגען מיט וואס עס איז אפילו עס איז אין הויז קיין ברויט ניט גיוועזן. פון דעסט וועגין האבין זיי תורה גילערונט: רב אדא בר מתנא פלעגט גיין פרייסיג אין בית המדרש אריין תורה לערנין. איין מאל זאגט זיין וייב צו אים מיין ליבער מאן די תורה לערנען איז זייער גוט. אבער וואס וועט זיין אונזער תכלית פון וואס וועל איך דאגען אונזערע קינדער עסין צו געבן אז די טויט

קיין שום משא ומתן ניט. אונ קיין געלד האב איך ניט. אזו זאגט ער. מיין ווייב דער ווייל איז נאך דא אויף דעם פעלד קרויט מיט קארטאפלים. וואס עס קאסט דיך צונד קיין געלט ניט. האסט די מיט דו קינדער דער ווייל עסין. אין איך וועל יום ולילה תורה לערנין: אונזערע חכמים שרייבין. ווען איינר לערונט תורה אונ ארומקייט העלפט אים הקדוש ברוך הוא דאס ער לערונט תורה אין גרויס עשירות. אונ ווען איינר לערונט קיין תורה ניט ווייל ער איז איין גרויסער עושר. לסוף הט ער דר פאר דעם דלית וואס דורך דעם ארומקייט קאן ער קיין תורה ניט לערנין. ווען איינער לערונט תורה אוף דער וועלט? וואס דו וועלט איז גיגלעכונט צו נאכט. האט ער דעם שכר אויף יענער וועלט וואס זוא איז גיגלוכענט צו טאג: רבי בר בר חייא איז גישטארבן. איז צו אים גיגאנגן רבי זעירא. אונ האט איהם אזו מספיד גיוועהן. שלמה המלך האט גיזאגט דר שלאף פון איין ארביטארער איז זייער זוס. דאס משל האט ער אויף אונז גיזאגט. מיר הייסין ארבית לייט. מיר זענין גידונגען צו דער מלאכה. תורה לערנין אויף דער וועלט. דרום איז דר שלאף דאס הייסט דר טויט זייער זוס וואריין אז אמענטש שטארבט נעמט מען אפ דעם שכר. משל איין מלך האט גיהאט פיל ארבייט לייט. איינער פון דיא אללע ארבייט לייט איז גיוועזען זייער פלייסיג אין דער מלאכה מיין פון אללע. אזוי האט איהם דער מלך גישיקט רופען אונ איז מיט איהם גיגאנגין שפאצירען. דר מלך האט אים ליב גיהאט ווייל ער איז פלייסיג אין דר ארבייט. פר נאכט זענין אללע ארבייט לייט גקומען צום מלך דאס ער זאל זיי באצאלין צווישען די ארבייט לייט איז דר וואס דער מלך איז מיט איהם שפאצירען גיגאנגען אויך גיקומען דאס דער מלך זאל איהם אויך באצאלין. אזוי הט זיי דר מלך אללע גלייך באצאלט אזוי זאגין די איבערגע ארבייט לייט. אדוני מלך. מיר האבין גארבייט איין גאנצין טאג. אין ער הט נאר גיארבייט עטליכע שעה פאר וואס זאל ער נעמין גלייך מיט אונז. ענפערט זיי דער מלך. איהר זענט אללע נערנים. איהר זאלט וויסין. דאס ער איז אזוי פלייסיג אין זיינע ארבייט אז ער האט אין די עטליכע שעה אזוי פיל גארבייט. גלייך ווי איהר אגאנצין טאג. דאס האט רבי זעירא געמיינט. רבי בר בר חייא איז יונג גישטארבען ער איז אלט גיוועזין צוואנציג יאהר אבער ער איז גיוועזין איין גרויסער בעל מלאכה אין דער תורה. ער הט מיין גילערנט ווי איינער וואס איז אלט הונדערט יאהר. דארום וועט ער האבען שכר גלייך ווי איינער וואס לערונט הונדערט יאהר: ווען איינער איז איין עני וואס ער קאן דאס קינד נישט האלטען ביי איין מלמד דארף מען איהם געבין געלד כדי ער זאל קאנען דאס קינד תורה לערנין. אונזערע חכמים שרייבען ווען איינער לאזט זיין חברס קינד תורה לערנין איז ער זוכה צו זיצען בישיבה של מעלה אין זיין זכות איז זייער גרויס ווען הקדוש ברוך הוא איז גוזר איין שלעכטע גזירה קאן ער זיא מבטל זיין. אונ דער וואס לאזט דעם חברס קינד תורה לערנען. איז גלייך ווי ער הט אים באשאפין. אונזערי חכמים שרייבן ווער עס לערונט קיין תורה ניט פאלט אריין אין גיהנם. אבער דר וואס לערונט תורה דעם גוט הקדוש ברוך הוא זיין באנגער. אונ דעם הויז וואס עס ווערט קיין תורה ניט גילערונט. דאס ווערט ח״ו פר ברענט. אויך וועליכער עס לערונט תורה. איז גלייך ער האט אלי קרבנות מקריב גיוועזן. וועליכר עס לערונט ביי נאכט תורה. שמייט די שכינה קיגין אים. אין זוהר הקדוש שטייט. וועליכר עס לערונט תורה אין מיטען דער נאכט איז זיין זכות גאר גרויס. ווארין האלבער נאכט גייט הקדוש ברוך הוא אין גן עדן. אזו פרעגט אים די מלאכים. וואס איז דאס פאר איין זום קול וואס מיר הערין. ענפערט זיי הקדוש ברוך הוא. דאס קול איז פון מייני קינדער וואס לערנין תורה. רבי חסדאס טעכטער האט צו אים גיזאגט. ליבער פאטער די לערונסט טאג אונ נאכט תורה. פאר וואס זאלסטו ניט אביסל שלאפין. האט ער זיי גיענפערט לובע קינדער עס ווערט זיין איין צייט. דאס עס וועט זיין איין לאנגער טאג צו שלאפין. אונ איין קארצער טאג תורה צו לערנין. אונ מצות

טוען: דאס האט ער גימיינט ווען דער מענטש שטארבט. האט ער צייט אונ דעם פינסטערין קבר צו שלאפין אבער תורה צו לערנין איז דר טאג קארץ: פאר צייטונגס האבן אלי צייט פלייסיג תורה גילערונט. רבי יוחנן אוך רבי אלעזר זענין נית גיגאנגין פיר איילין זאלין קיין תורה נית לערנין. אונזערי חכמים שרייבין ווער עס לערונט תורה איז זיין מצוה גרעסער ווי ער וואלט מציל נפשות גיוועזן אוך איז דאס לערנין איין גרעסערו מצוה ווי ער וואלט דאס בית המקדש גיהאלפין בויאין. אוך דו תורה לערנין איז איין גרעסערע מצוה ווי מכבד זיין פאטער אונ מוטער. אוף דרייא זאכען וויינט הקדוש ברוך הוא אלי טאג. איינס פון דו דריי זאכע איז. ווערליכר עס קאן לערנין אונ לערינט נית. יעדר מענטש איז מחויב אלי צייטון תורה לערנין. אפילו אז עס טוט אים וויי דר קאפ. אודער דר האלז אודער דאס לייב אודער דו ביינער אודר דר גאנצער גוף. זאל ער אלץ תורה לערנין. אונזערו חכמים שרייבין דאס זענין יסורים של אהבה. אז הקב"ה שיקט יסורים אוף א מענטש זאל ער תורה לערנין. אזו האט אים הקב"ה גווים ליב. אונ דו תורה הייסט סם החיים. דס איז טייטש איין קרייטעכין וואס עס איז פר אלים גוט. איין משל איין פאטער שלאגט זיין קינד אונ מאכט אים איין ווינד. וואס טוט ער לייגט ער אים צו איין פלאסטער. אונ דר פאטער זאגט צום קונד מיין קינד כל זמן דר פלאסטער לוגט אוף דעם ווינד זאלסטו גאר קיין מורא נית האבן עס וועט דיר גאר נית שאטין. דו מעגסט עסון אונ טרונקען אונ דיך וואשין אונ קאלט אודר אונ ווארום וואסר. אבער אז דו וועסט דעם פלאסטער אראפ נעמין איז עס דיר שעדליך. עס קאן זיך דיר מאכון ווילד פלייש. אזו זענין מיר אוך. הקב"ה איז דר פאטער אונ מיר הייסון זיינו קונדר. ער האט אונז גישלאגן מיט דעם יצר הרע וואס ער ברענגט דעם מענטש צו אלים שלעכטס. דער קיינין האט אונז הקדוש ברוך הוא גיגעבין איין רפואה דאס איז די תורה. אזו זאגט הקדוש ברוך הוא צו אונז קונדער איך האב אייך גישלאגין מיט דעם יצר הרע וואס ער רעדט אייך אהן צו אלים בייז. זאלט איר נעמען די רפואה וואס דאס הייסט איהר זאלט תורה לערנען וועט אייך דער יצר הרע גאר נית קאנען טאהן ווי באלד איר וועט לערנען תורה האט איר קיין מורא נית צו האבין פאר דעם יצר הרע. אבער אז איר וועט קיין תורה נית לערנען ברענגט אייך דער יצר הרע צו אלים שלעכטין: אונ דר גמרא ירושלמי שטייט עס איז גיוועזן איינער וואס ער האט אלי טאג פיל רכילות אונ לשון הרע גירעד איין מאהל האט ער חרטה אויף דעם. אין איז גיגאנגען צו רבי יוחנן ער זאל אים געבין איין רעכטע תשובה אזוי האט אים רבי יוחנן גיהייסין גייאין צו רבי חנינא. ווי ער איז גיקומען פאר ר' חנינא אין האט פון אים פאר לאנגט ער זאל אים איין תשובה געבין. האט אים רבי חנינא גיזאגט ער ווייסט נית אויב ער קאן אים איין זיכערע תשובה געבין. נאר ער זאל תורה לערנען. וועט ער גיוויס האבען איין זיכערע תשובה. וואריין די תורה איז א רפואה צו אלים:

אוך גיפונען מיר אז די תורה איז מציל דעם מענטש פון טויט:

מעשה אין דער גמרא פסחים שטייט רבי חנינא בן דוסא איז גיגאנגען אויף דעם וועג. האט אים באגעגונט איין שידית. אזוי זאגט זיא צו אים ווען מען זאל אין הוטיל נית גיוועזן אויס רופען זייט גיווארונט אן רבי חנינא אין אן זיין תורה. אזוי וואלט איך דיך ממית גיוועזן. ענפערט איר רבי חנינא אז איך בין יוא חשוב אין הוטעל בין איך אויף דיר גוזר זאלסט מיין נית קיין מאכט האבין מענטשין צו שדין אזו האט איהם די שידית גיבעטין ער זאל איר געבין רשות צוויי טאג אין דער וואך מיטוואך ביי נאכט אונ ערב שבת ביי נאכט:

מעשה רבי אביי איז גיגאנגען אויף דעם וועג האט ער באגעגנט איין שידית אזוי זאגט זיא צו אים ווען מען זאל אין הימעל נית גיוועזן אויס רופין זייט גיווארינט אהן רבי אביי אין אן זיין תורה וואלט איך דיך ממית גיוועזן אזוי זאגט איר רבי אביי אז איך בין יוא חשוב אין הימעל. בין איך גוזר אז פון היינט אן זאלסטו קיין רשות נית האבין מענטשין צו שאדין טון: אונ דער גמרא ראש השנה שטייט. עס איז גיוועזן איין משפחה אין ירושלים וואס

זיי זענען געשטארבען צו אכצען יאהר. אזוי זענען זיי געגאנגען צו רבי יוחנן ער זאל זיי איין עצה געבען. אזו האט רבי יוחנן זיי געזאגט איך קאן אייך קיין עצה ניט געבען איר מוזט זיין פון דער משפחה פון עלי הכהן וואס זיי זענען פאר שאלטין געווארין דאס זייערי קינדער זאלין שטארבע צו אכצען יאהר. נאר די עצה קאן איך אייך געבען איהר זאלט תורה לערנען וועט איר ניצול ווערין וואריין די תורה איז מציל פון טויט. אזוי האבין זיי געלערנט תורה בהתמדה. זענען זי געבליבען לעבין. פון דעמאלט אן רופט מען זיי משפחת רבי יוחנן ווייל ער האט זיי איין עצה געגעבין דאס דורך דער עצה זענען זיי געבליבען לעבען. אלישע בן אבויה. איז געוועז איין גרויסער למדן ער פלעגט גיין אין הימל אריין מיט גרויסע שמות הקדושים. לסוף האט ער זיך מימר געוועזן. האט מען אים איין נאמען געגעבין אחר. דאך האט ער נאך אלע צייטין געלערנט מיט זיינע תלמידים. וויא ער איז געשטארבין אונ האט קיין תשובה ניט געטאן. האט זיך רבי מאיר זייער מצער געוועזן ווייל ער איז זיין תלמיד געוועזן אז זיין רבי זאל קיין עולם הבא ניט האבין. אזוי זאגט רבי מאיר ווען איך וועל שטארבין וועל איך זעהן אז מיין רבי זאל אין גיהנם אריין קומען. דורך דעם וועט ער קענען אין גן עדן אריין אויך קומען. ווען ער וועט אין גיהנם זיין עונש אפ קומען. ווען רבי מאיר איז געשטארבין האט מען געזעהן ווי עס איז ארויס איין רויך פון דעם קבר פון אחר. דאס איז דער סימן אז רבי מאיר האט זיין רבי געברענגט אין גיהנם אריין. אזוי האט רבי יוחנן געזאגט ווי איין קונטס האט רבי מאיר באוויזן דאס ער האט זיין רבי געברענגט אונ גיהנם אריין. ווען איך וועל שטארבען וועל איך אים מיט מיר מיט ברענגען אין גן עדן אריין. אונ איך וועל זעהן ווער עס וועט אים פון מיין האנד אוועק נעמען. ווען רבי יוחנן איז געשטארבען האט מען געזעהן ארויס איין רויך פון קבר פון אחר. דאס איז דער סימן דאס ער איז אין גן עדן אריין. דא קאן מען זעהן ווי גרויס דער זכות פון תורה איז. מיר געפינען אונ אלע ספרים אז תורה איז שטארק געליבט פר הקב"ה:

מעשה רבה בר שילא איז געגאנגין אויף דעם וועג באגעגענט אים אליהו הנביא אזוי פרעגט ער אליהו הנביא. ליבער רבי זאג מיר וואס טוט איצינד הקב"ה. אזוי זאגט אים אליהו הנביא ער לערנט איצינד די אלע הלכות וואס די רבנן האבין געלערנט:

דער קייסער אנטונינוס ער פלעגט אלי טאג תורה לערנען ביי רבי. עס איז געווען שטארק בסוד. דער קייסער האט גיהאט איין הייל פון זיין הויז ביז צום רבים הויז עס האט קיין שום מענטש ניט געוויסט אויב ער לערנט תורה. דער קייסער פלעגט אלע טאג צו זיין בייא רבי אלעם משרת ער פלעגט אים צו געבין עסין אונ טרונקען. אויך ווען רבי האט זיך שלאפין געלייגט. פלעגט זיך דער קייסער לייגין פאר דעם בעט אין רבי איז אויף אים ארויף געגאנגען אין בעט אריין. איין מאהל זאגט רבי צום קייסער ליבער קייסער דאס איז ניט קיין כבוד איך זאל אויף א קייסער טרעטין. אזוי זאגט דער קייסער. ליבער רבי הלואי וואלט איך קאנען זיין איין פוס בענקעלע אויף יענער וועלט. איין מאהל פרעגט איהם דער קייסער ליבער רבי זאגט מיר אויב איך וועל האבין עולם הבא. אזו זאגט אים רבי. יוא איהר וועט פאר געוויס האבין עולם הבא ווייל איהר האט תורה געלערינט. אויך געהער זיך דער מענטש ניט בגאוה צו האלטין ווען ער לערנט תורה. ווארין די תורה איז געגליכט צו דריי ערליי געטראנקין דאס ערשטע איז וואסער. דאס אנדערע איז מילך. דאס דריטע איז וויין. וואס די דרייא ערליי זאכין האלטין זיך ניט אין זילבערנע אונ ניט אין גילדערנע כלים נאר אין ערדינע כלים וואס דאס איז ביי זיך שטארק שפל. אזוי אויך די תורה האלט זיך ניט בייא דעם וואס איז איין בעל גאוה. נאר בייא דעם וואס איז ביי זיך שפל. לעתיד לבא וועט הקב"ה נעמען איין ספר תורה אין זיין שויס אריין. אונ וועט זאגין די אלע מענטשין וואס האבין תורה געלערנט זאלין קומען נעמען זייער שכר. דרום דארף יעדער מענטש זיך איבער טראכטען ווי גרויס די מצוה פון תורה לערנען איז. די מצוה האט גאר קיין סוף ניט. ווארין די תורה איז אויף אונז מגין בעולם הזה ובעולם הבא אמן סלה

אין דם פרק ווערט ביי שריבען ווי אזוי מען זאל צדקה געבין . ווייל דר וואס ער גיט צדקה דר ווערט ביי שערימט פון דם טויט . אונזערי חכמים שרייבין דו מצוה פון צדקה איז זייער גרויס . אברהם אבינו הט צום ערשטון מקיים געווען די מצוה פון צדקה . ער הט אויף גיבויעט אהויז פאר אורחים וועגין . אז עס איז צו אים גיקומען איין אורח הט ער אים צו גינומען מיט גרויס פרייד . און ער הט גיגעבין עסין אונ טרינקען ווי פיל ער האט באדארפט . יעדער מענטש דארף געבין צדקה נאך זיין פארמעגין . ווען איינער גיט ווייניג צדקה ווען ער גיט עס מיט דם גאנצין הארץ איז זייער גוט . משל איינער ברייננט איין גרויסע מתנה צו איין מלך . איז אים אספק אויב דער מלך וועט זיא צו נעמען . אונ אז דר מלך נעמט שוין די מתנה . איז אים ווייטער אספק . אויב ער וועט קאנען זעהן דם מלך . אבער ביי הקדוש ברוך הוא איז אנדערש . איינער גיט איין ארום מאן איין מתנה . הייסט ער גלייך ווי ער וואלט געבין הקדוש ברוך הוא אליין די מתנה . איז ער זוכה ער זאל זעהן הקדוש ברוך הוא . דוד המלך זאגט אין פסוק אין תהלים וואל צו דם מענטש וואס ער ביי גייט זיך קלוג מיט איין עני . דם מיינט מען ער זאל געבין צדקה בשתיקה . דר עני זאל ניט מבויש ווערין . פר דעם וועט ער ניצול ווערין פון גיהנם . אונזערי חכמים שרייבן . ווען איין מענטש איז ארים אין וויל ביי מענטשין ניט נעמען זאל מען אים געבין מיט חכמה דם ער זאל ניט פר שטיין אז דאס איז צדקה וועט ער דאס צו נעמען . היינו ווען מען גיט אים די צדקה זאל מען אים זאגין איך וויים אז דו ווילסט ניט אז מען זאל דיר שענקען . דרום לייא איך דיר אויס . אונ אז ער הט שוין צו גינומען מעג מען אים זאגין איך וויל דאס דיר שענקען . אודער מען זאל צו אים זאגין . ברענג מיר איין משכון וועל איך דיר דרויף לייאין . וועט ער דאך זאגין איך האב ניט קיין משכון זאל מען צו אים זאגין . איך וועל דיר לייאין אן א משכון אזוי וועט דר עני ניט פר שעמט ווערין : די מצוה פון לייאין איין עני איז נאך גרעסער פון צדקה געבין . איין מין האט גיפרעגט רבי גמליאל ווען אייער גאט האט ליב ארומי לייט פאר וואס גיט ער זיי אליין קיין געלד ניט אודער זאלין האבין פרנסה . הט אים רבי גמליאל גיענטפערט איין גוטען תירוץ . למשל איין מלך איז גיוועזן ברוגז אויף זיין זון . האט ער אים אין תפיסה איין גיזעצט . אונ האט פאר זאגט אז מען זאל אים קיין עסין אונ טרונקען ניט געבין דאך הט זיך איינער איבער דעם בן מלך דר בארומט . אונ הט אים אריין גיטראגין עסין אונ טרונקען . ווי דר מלך איז פון דעם גיוואר גיווארין איז דאס אים שטארק גיפעלין . אזוי שיקט איך דער מלך רופען . אונ איז אים מכבד . אונ שענקט אים פיל געלד . אויך מאכט ער אים פאר א גרויסין חשוב . דאס משל איז אויף אונז גיזאגט גיווארין . הקדוש ברוך הוא הייסט אונזער פאטער אונ מיר הייסין זייני קינדער ווען איינער איז ארום האט דאך אים הקדוש ברוך הוא גישטראפט . ער זאל זיין ארום . אונ ווען איינער דערבארומט זיך איבער הקב"ה . ונדער אונ גיט אים צו עסין . קאן מען פארשטיין ווי פיל שכר הקדוש ברוך הוא גיט אים דער פאר .

אונזערע חכמים שרייבין ווער עס גיט ניט קיין צדקה . איז גלייך ער דינט ע"ז די ע"א :

מעשה עס איז גיוועזן בנימין הצדיק ער איז גיוועזן דער גבאי פון צדקה דעמאלט איז גיוועזן איין גרויס הונגער אויף דער וועלט . איז צו אים גיקומען איין אשה אונ זאגט צו אים ליבער רבי שפייזט מיך ווארין איך האב גרויס הונגער . זאגט ער צו דער אשה איך שווער דיר אז אצינד איז ניט דא קיין צדקה געלד . זאגט צו אים די אשה . ליבער רבי זעהן די געסט מיר אצינד גאר ניט אזוי מוז איך מיט מיינע זיבען קינדער פאר הונגער שטארבין ווייא ער האט דאס גיהערט האט ער איר גיגעבין פון זיין אייגין געלט צדקה . אין איין אצייט ארום איז דער נבאי צדקה האט גידארפט שטארבען אזו זאגין די מלאכים צו הקב"ה רבונו של עולם די האסט גישריבין אונ דער הייליגער תורה ווער עס איז מציל איין נפש פון דעם טויט איז גלייך ער וואלט די גאנצע וועלט ביי דעם לעבין דער האלטין . אונ דער בנימין הצדיק האט דער האלטין דוא אשה מיט איהרע זיבן קינדר פאר וואס זאל ער אזו יונג שטארבין ?

צח איז דער גוטער בנימין הצדיק לעבן געבליבן און האט נאך געלעבט צוויא און צוואנציג יאר. זעהט מען ווערעס גוט צדקה ווערט ניצול פון דעם גיהנם משל צוויא שאף איינס איז געשוירן און איינס איז ניט געשוירן. זיי גייאין ביידי דורך איין וואסער מיילא דאס געשוירינע איז גרינג דורך געגאנגען איבר דעם וואסר. אבער דם אום געשוירינע האט ניט געקענט דורך גיין דאס וואסער ווייל עס איז גוועזן שווער פון דר וואל. אזו אוך ווער עס שפערט זיין געלד. דם מיינט מען ער גוט צדקה קאן ער גרינג קומען און גן עדן אריין. אבר ווער עס שפערט ניט זיין געלד. ער גוט קיין צדקה ניט דר קאן אין גן עדן ניט קומען ער טוז דא בלייבן: אונזערע חכמים שרייבן אפילו איין עני זאל אויך צדקה געבין. דורך דעם זכות קען ער זוכה זיין ער זאל קיין צדקה ניט דארפן נעמן. אין פסוק שטייט הקדוש ברוך הוא זאגט צום מענטש דאס אלעס וואס דו טוסט אוף דר וועלט הן דו טוסט גוטס הן דוא טוסט שלעכטס. קענסטו אוף דעם אלם אוף יענר וועלט איין עונש לייזן. איז דאך קשה פאר וואס זאל ער לייזן איין עונש אוף דעם וואס ער האט גוטס געטאן. אדרבא ער דארף דאך צו האבן שכר דרום מוז מען דאס פר שטיין. וואס דר פסוק מיינט. ווען איינר גוט צדקה איין עני צווישן מענטשין. וואס דער עני ווערט דורך דעם פר שעמט. הייסט דאך דאס גוטס וואריין ער האט דאך צדקה גיגעבן. אבער דורך דעם וועט ער האבין איין עונש ווייל ער האט דעם עני מבויש גישטעלט:

מעשה רבי ינאי האט גיזעהן ווי איינר האט צדקה גיגעבין איין עני פר מענטשין. אזו זאגט רבי ינאי צו אים ליבער מאן עס וואלט גלייכער גיוועזן דו זאלסט קיין צדקה ניט גיוועזן געבין וואס קומט דיר ארוים פון דר צדקה דר עני איז זיך מבויש גיווארין. פר פיר ערלייא זאכין קומט עס ממון של ישראל אין נכרים'ס הענד אריין. איינס פון די פיר איז ווער עס זאגט פר מענטשין אז ער וועט צדקה געבין. און איז ניט מקיים. דריי ערלייי זאכין איז פר האנדין וואס הקב"ה אליין רופט אוים יעדען טאג דעם שכר. איינס פון די דרייא איז. ווען איין עושר גיט דעם עני מעשר פון זיין געלד בשתיקה. און עס איז פאר האנדין צוויי ערליי צדקות. וואס איינע איז מציל דם מענטש פון גיהנם און איין צדקה איז פר האנדין וואס זי איז מציל פון מיתה משונה. ווען איינר גוט צדקה בסתר און מיט דעם גאנצען הארץ. די צדקה איז אים מציל פון גיהנם. אבער ווען איינר גיט צדקה בשתיקה מיט אזו איין אופן וואס מען ווייסט ניט ווער די צדקה האט גיגעבין. די צדקה איז מציל פון מיתה משונה: די מצוה פון דר צדקה איז גרעסער פון אלי קרבנות. אוך ווען איינר גוט איין עני צדקה איין פרוטה מיין לוט זיין פר מעגין. איז די מצוה אוך זייער גרוים: וועליכער מענטש ער גיט צדקה. ווערט ער גיבענשט מיט זעקס ברכות. און וועליכער עס גיט דעם עני צדקה מיט גיטע רייד דר ווערט גיבענשט מיט עליף ברכות. וואס מיין דר מענטש גיט צדקה. מיין בשערט אים הקב"ה ער זאל נאך מיין קענין געבין. אוך שיקט אים צו הקב"ה פרומי ארומי לייט וואס די צדקה איז ביי זייא אהן גיליינט. און אז דר צדקה איז ביי דעם עני אהן גיליינט. האט ער דורך דעם איין גרויסין שכר. ער איז זוכה דאס זיינע קינדר זענין גרויסי עשירים און גרויסי בעלי חכמות אין גרויסי לומדים. אוך ווען איינר לייעט איין עני געלד ווען ער איז אין איין נויט. איז דאס איין גרויסי מצוה. פאר דעם איז ער זוכה אז ער בעט עפים פון הקדוש ברוך הוא. טוט הקב"ה זיין באגער. ווען איין עני זוצט און זיין שטוב אין עסט און טרונקט. טאר מען ניט זאגין אז מען זאל שוין דעם עני קיין צדקה ניט געבין ווייל ער פירט זיך און זיין שטוב אורינטליך. ניין. דם טאר מען ניט זאגין נאר אדרבה מען זאל אים געבן: אונזערי חכמים שרייבן ווער עס וויל צדקה נעמין דעם זאל מען געבן ער מאג זיין ווער ער וויל:

מעשה איין עני איז גקומען צו רבי נחמיה. אזו זאגט ער צו דעם עני. זאג מיר וואס איז דיין גוואנהייט צו עסן. אזו זאגט דער עני. איך בין גוואנט צו עסן פעט פלייש אין טרונקן אלטין ויין. אזוי זאגט דער גוטער רבי נחמיה איך האב יעצט ניט אויב דו ווילסט קאנסטו יעצט רעכטין ארבים. אזוי האט דער עני גיגעסן ארבים אונ איז באלד גישטארבן וויל ער איז ניט גיוואנט גיוועזין מיט דעם עסין:

מעשה אליעזר איש ברתותא ער איז גיוועזין איין פרומר מאן. ווען די גבאי צדקה האבן איהם באגעגנט האט ער זיי אוועק גיגעבין ווי פיל ער האט ביי זיך גיהאט. איין מאל האבן אים באגעגנט די גבאי צדקה איף דעם מארק. וויא זייא האבן אים דער זעהן. אזוי זענין זיי פון איהם אוועק גילאפין. וויל זיי האבן אוף איהם רחמנות גיהאט ווארום ווען ער האט זיי גיזעהן האט ער זיי דאס גאנצע געלט אוועק גיגעבין. וויא דער גוטער אליעזר איש ברתותא האט דאס גיזעהן. אזו לויפט ער זייא נאך אונ זאגט צו זיי איך טוא איין שבועה דאס איהר זאלט מיר זאגין וואס איר דארפט. זאגין זיי אז דוא ווילסט דוקא וויסין. מוזין מיר דיר דער ציילין. מיר גייען פאר איין ארומע יתומה אונ פר איין ארומע יתום נאדן צו נאנד נעמין. זאגט דער גוטער אליעזר איש ברתותא. מיין טאכטער איז דאך איין כלה איז ביי מיר דער נאדן וואס איך דארף מיין טאכטער צו געבין אונ גוט דאס אוף די ארומע יתומים: רבי יונה ווען ער פלעגט איין פרומען מענטש צו זעהן וועליכער איז פון זיין עשירות אפ גיקומין. אזו פלעגט ער אים זאגין. מיין ליבער מאן איך האב גיהערט דאס דו ווערסט איין ירושה נעמין פון איין וויט לאנד. אזו נעם פון מיר דאס געלד אונ אז די ירושה וועט דיר אהן קומין וועסטו מיר אפ געבין. באם דר אפ גיקומינר עושר וויל דאס געלד ניט נעמין. אזו זאגט ער צו אים זאלסט וויסין דאס איך וויל דיר דם געלד שענקין. אזו איז ער שוין ניט מבויש גיווארין: רבי אבא אז ער פלעגט וועלין צדקה געבין פלעגט ער אזוי טאהן. ער הט איין גיבונדין דאס געלד אונ איין טיכיל אונ הט עס אונטער גיווארפין אוף דעם אורט וויא די ארומע לייט גייען אונ איז זעלבסט אוועק גיגאנגן. דאס ער אליין הט ניט גיוויסט וועליכער עני עס הט עס צו גינומין. דאס האט ער גיטאהן בדי דער עני זאל ניט מבויש ווערין: רבי חנינא הט זיך נוהג גיוועזן דאס אלי פרייטוג הט ער אפ גישוקט איין עני פיר גילדין. איין מאל הט ער די פיר גילדין אפ גישוקט מיט זיין ווייב. ווי דאס ווייב איז צוריק גיקומין אזו זאגט זיא ליבר מאן. פר וואס שוקסט דו דעם עני צדקה. ער דארף גאר קיין צדקה ניט. אזו זאגט רבי חנינא מיין ליב ווייב. וואס האסטו ביי דעם עני גיזעהן וואס דו זאגסט דאס ער דארף קיין צדקה ניט. זאגט דם ווייב איך האב גיהערט ווי דר עני הט זיין ווייב גיפרעגט. אוף וועליכן טושטך וועלין מיר היינט עסין צו אוף דעם זילבערנים אודער אוף דעם גילדענם. אזו זאגט רבי חנינא מיר דארפין די רמאים צו דאנקין. ווען עס זאל קיין רמאים ניט זיין. וואלטין מיר אלי טאג גיזונדיגט ווארין ווען דו האסט איין עני ביי דעם טיש דארפסטו אים געבין עסין אונ טרונקן דאס זעלבע וואס די עסט. ניט אזוי ווי דו עסט ווייס ברויט אונ דעם עני גיבסטו שווארץ ברויט אוך דארפסטו אים געבין איין גוט גילעגיר. ניט אזו ווי דו טוסט דו שלאפסט אונ אבעט אונ ער שלאפט אוף דער ערד:

מעשה מר עוקבא פלעגט צו שוקין אלי ערב יום כפור איין עני פיר הונדרט גולדין. איין מאל הט ער גישוקט דאס געלד אום ערב יום כפור דורך זיין זון. ווי דר זוהן איז צוריק גיקומין. אזו זאגט ער ליבער פאטר. די דארפסט דעם עני מיין קיין געלד ניט צוא געבין. זאגט מר עוקבא מיין קינד וואס האסטו אזוינס ביי דעם עני גיזעהן וואס דו זאגסט אז ער דארף קיין צדקה ניט. זאגט ער. איך הב גיזעהן דם ער עסט גוטע מאכלים. כען

קאבב

קאבט מיט גוטין אלמין וויין . אזו זאגט מיר עוקבא ליב קינד . וויל ער פירט זיך יוא אזו פרענטליך ווייל ער איז איין מיפונק . דרום וועל איך איהם דאס אנדערע מאל טאפל שיקן . ווי דער גזטער מר עוקבא האט געוואלט שטארבין . האט ער גיהייסין מען זאל אים ברענגין זיין ביך ער זאל זייען ווי פיל צדקה ער האט צו טיילט . האט ער גיזעהן דאס ער האט צו טיילט זיבען מיזונד נולדי , אזו זאגט ער איך האב נאך ווייניג בייא צערונג מיט צו נעמען וויל איך גייא אונ איין נייטין וועג אריין דרום מוז מען זיך נאך בייא צערונג מיט נעמין . אזו האט ער העלפט פון זיין פר מעגין צו גיילט ארומי לייט : אונזערי חכמים שרייבן דו מדות פון הקדוש ברוך הוא זענין פיל בעסיר ווי דו מדות פון מענטשין . אז עס קומט איין קרוב צוא איין מענטש . וויא באלד דער קרוב איז איין עושר איז ער אים מכבד מיט כל מיגליכקייט אונ אז עס קומט איין קרוב איין עני . אזוי זאגט ער דו ביסט גאר מיין קרוב ניט . איך האב פון דיר קיין מאל ניט גיהערט איך קאן דיך גאר ניט . אבער הקדוש ברוך הוא טוט ניט אזו . ווען מיר ישראל זענין שוין גאנץ ארום אונ שפל . זאגט הקדוש ברוך הוא צו אונז איהר זענט מייני קרובים . ווען איין ארומאן טוט תפלה צו הקדוש ברוך הוא נעמט ער איהם אהן פאר איין קרוב אונ הקב"ה טוט זיין בקשה . דרום זאל זיך יעדערער בייא העפטין אהן אזעלכי מדות . וועט אונז הקב"ה בייא שערמין פון אלים בייזן אונ וועט אונז ברענגין אונ דעם גן עדן אמן סלה :

פרק שלישי

אין דעם פרק ווערט גיברענגט פון גמרות וואס עס אלעס פאר האנדין צוא דרייא ערלייא זאכען . אפילו ווען עס גייט דעם מענטש גאר ניט זאל ער אויך אונ דעם מעיין זיין וועט ער גיפונען דרייא הונדערט זאכען . דרייא ערלייא זאכען דער לענגערין דעם מענטש דאס לעבען . דאס ערשטע איז ווער עליכער איז מתפלל בכוונה . דאס אנדערע איז ווער עס איז מאריך בייא דעם עסין בייא דעם טיש . דס דריטע איז . ווער עס זוצט לאנג אונ דעם בית הכסא . דרייא ערלייא איז דא וואס יעדער דארף שטענדיג מתפלל זיין . א) אויף איין גוטען חלום . ב) אויף איין גוט יאהר . ג) אויף איין גוטען מלך : דרייא ערלייא זאכין איז דא וואס מען דארף אויף זיי גיט אכטונג געבין . א) איין חתן . ב) איין חולה . ג) איין כלה : דרייא ערלייא זאכין איז דא וואס זיי ברענגין דעם מענטש דאס מען גידענקט אונ הימיל זיינע עבירות . א) וועלכער ער גייט פאר איין שלעכטע מויער אודער פאר איין אלט גיבייא . ב) ווער עס טוט תפלה אונ ער שפארט זיך איין אז דו תפלה זאל דוקא אהן גינומען ווערין . ג) וועהן זיין חבר טוט איהם שלעכטם אונ ער זאגט הקדוש ברוך הוא וועט זיך שוין פאר מיר אהן נעמין : דרייא ערלייא זאכין איז דא וואס זייא דער קערצין דעם מענטש דאס לעבין . א) אז מען רופט אויף איין מענטש צום ספר תורה אונ ער וויל ניט גיין . ב) ווען מען איז אים מכבד מיט איין כוס צוא בענטשין אונ ער וויל ניט נעמין , ג) וועלכור עס מאכט זיך אליין פאר איין חשוב : דרייא ערלייא זאכין רופט אויס הקב"ה אליין אין הימיל . א) ווען עס דארף ח"ו הונגער זיין . ב) וועהן עס דארף זיין איין ברכה אויף דער וועלט . ג) וועהן מען זאל האבין איין גוטין פרנס : דרייא ערלייא חלומות ווערין מקוים . א) וועהן דער חלום איז פאר טאג . ב) ווען עס חלומט איהם אויף זיין חבר . ג) ווען אין דעם חלום ווערט באלד באשייד וואס דער חלום בייט טייט : דרייא ערלייא זאכין ברענגין דעם מענטש צוא ארומקייט . א) וועלכער ער איז משתין נאקיט פאר זיין בעהט . ב) וועלכער וואס וואשט זיך ניט דו הענד צום עסין . ג) ווען זיין ווייב שעלט איהם אונ ער הערט . דרייא ערלייא באשעפינישן איז דא וואס לענגער זייא לעבן ווערין זייא אלעס שטארקער . א) איין פיש . ב) איין שלאנג . ג) איין חזיר . דרייא ערלייא זאכין האט משה רבינו אליין גיטאן אונ הקב"ה האט דרויף מסכים גיוועהן . א) ווען

הקדוש

הקדוש ברוך הוא האט אים גיזאגט אז נאך דרייא טעג זאל ער קומען דוא תורה מקבל
זיין. אונ ער האט אויס גיווארט נאך איין טאג. ב) וואס משה רבינו האט זיך פורש גיוועזן
פון זיין ווייב. ג) וואס ער האט צו בראכן די לוחות: דרייא יאהר האבן בית שמאי אונ
בית הלל גיקריגט דער האט גיזאגט דיא הלכה זאל בלייבן ווי איך זאג אונ דער זאגט דיא
הלכה זאל בלייבן וויא איך זאג. ביז עס איז ארויס איין בת קול פון הימיל דאס זיי ביידע
זאגן גאנץ תורה. דאך זאל די הלכה בלייבן אזוי וויא דוא בית הלל. דריי ערליי מענטשן
זעהן דאס גיהנם ניט. א) וועלכער עס איז איין גרויסער ארום מאן. ב) וועלכער איז שלאף
אויף חולי מעים. ג) וועלכער איז שולדיג אונ האט ניט צו בייא צאלין. אטייל זאגין
וועלכער עס האט איין בייז ווייב: דרייא ערלייא מענטשן שטארבן פליצלונג. א) וועלכר
איז שלאף אויף חולי מעים. ב) וועלכי צו קינד גייט. ג) וועלכור דוא געלי זיכט האט
דריי ערלייא זאכן איז דא וואס דער מענטש קאן זיך אהן זיי ביי גיין. א) אן כעס ב) אן
טרונקען ג) אן געלד אויב ער איז איין ותרן. אטייל זאגין אן שפילען: דריי ערלייא זאכין
איז דא וואס דאס לעבין איז ניט קיין לעבין. א) וועלכער עס מוז ווארטין ביז דעם חבר
שיקט איהם עסין. ב) ווען זיין ווייב הערשט איבער איהם. ג) וועלכער עס לעבט מיט
יסורים. אטייל זאגין וועלכער עס האט ניט מעהר ווי איין העמד: דריי ערלייא זאכון דארף
מען תיכף איינס נאך דעם אנדערין צו טוהן. א) אז מען ברענגט איין קרבן. דארף מען דאס
קרבן תיכף נאך דער סמיכה שעכטין. ב) תיכף נאך דער ברכה גאל ישראל זאל מען שמונה
עשרה אהן הייבען. ג) תיכף נאך דיא הענד וואשען זאל מען ברכה זאגין: דריי ערלייא
זאכין האט הקב"ה באשאפען. ווען ער זאל עס ניט גיוועהן באשאפען וואלט ער עס נידארפען
נייטיג צו זיין. א) איין מת זאל פאר שטונקען ווערין ווען ניט וואלט דער מענטש דאס
מת אויביג בייא זיך גיהאלטין. ב) דער מענטש זאל אהן מת פאר געסין ווען ניט וואלט
דער צער גרויס גיוועהן. ג) דיא תבואה זאל פולין ווען נוט וואלטון דוא עשירים אויף גיקופט
אלי תבואות ביז עס וואלט גיוועהן איין יקרות. טייל זאגין וואס עס איז דא איין מטבע
אויף דער וועלט. דרייא ערלייא זאכון איז דא וואס עס איז איין סכנה מען זאל צווישין
זיי אליין גיין. א) איין בוים. ב) אווינד. איין אשה. אטייל זאגין איין חזיר. אטייל זאגין
שלאנגין. ג) ווען איין מענטש גייט צווישין צוויי נקבות איז עס איין גרויסי סכנה ווארום
טאמער איז זוא ערשט איין נדה גיווארין קאהן דער מענטש חס ושלום שטארבין: דרייא
ערלייא זאכון זענון צוריק גיקומין אויף דעם זעלבין ארט וויא זענין צום ערשטון גיוועהן.
א) דיא ישראל זענין צוא ריק גיקומין פון מצרים אונ פון בבל. ב) דאס זולבער וואס דוא
ישראל האבן צוא גינומין אין מצרים איז צוריק גיקומען קיין מצרים. ג) דאס כתב פון דיא
לוחות זענין צוריק אונ הימיל אריין: דרייא טירין האט דאס גיהנם. א) אין דער מדבר.
ב) אונ ים. ג) אונ ירושלים: דריי ערלייא זאכון האט רבי ישמעאל בן רבי יוסי גיזאגט.
א) מיט דריי מענטשון זאלסטו קיין משפט נוט האבין. ווארין איינער וועט דיך לאזין אונ
צוויי וועלין עדות זאגין וועסט דוא גיווים פאר שפילין. ב) ווען דוא האסט קיין געלד ניט
זאלסטו ניט פרעגין ווי טייער דיא סחורה איז. ג) האב איך ניט ארויס גישריבין: דרייא
ערלייא זאכין. האט רבי בר רבי יהודא גיזאגט. א) ער זאל אליין נוט גיין ביי נאכט. ב) ער
זאל ניט שטיין נאקים פאר איין לעכט. ג) ער זאל ניט גיין אונ איין נייא באד אריין ווארין
עס איז איין סכנה עס קאהן זיך איין ברעכין: דרייא זאכון איז דא וואס מעהן מאר זיך
מיט זייא ניט רייצען. א) איין יונגער נכרי. ב) איין יונגער תלמוד. ג) איין שלאנג. ווארין
די אלע דרייא קענין באלד צו איין חשובות קומין וועלין זיי זיך אן דיר נוקם זיין: דריי
ערלייא זאכין האט רבי יוחנן גיזאגט וועגין די לייט פון ירושלים. א) ווען דיא גייסט אין איין
מלחמה אריין זאלסטו דיא גיין צום לעצט דארך דעם וועסטו קענין צום ערשטין אהיים גיין.

דיא

ב) דיא זאלכסט חברותא מאכין מיט דעם וואס זיין מזל דינט איהם. ג) מאך דיין שבת וויא
אין דער וואכין כדי זאלסט ניט דארפין צוא מענטשין: דריי ערליי זאכין. האט רבי יהושע
בן לוי גיזאגט וועגין דוא לייט פון ירושלים. א) ווען דוא ווילסט עפיס טאהן זאלסטו
טאהן בשתיקה. ב) גיב ליבערש דיין טאכטער פאר א משרת אידער זיא זאל אלט ווערן.
ג) גיב אכטונג אויף דיין ווייב תיכף נאך דר התונה וועגין זנות. אויך וועגין דעם געלד וויא
פיל זיא נעמט ביא דיר. דריי מענטשין זענין זוכה צוא האבן עולם הבא. א) וועלכער עס
וואוינט אין ארץ ישראל. ב) וועלכער עס לאזט זיינע קינדער תורה לערנען. ג) וועלכער עס
לאזט איבער וויין פון זיין קידוש אודער פון הבדלה: דרייא מענטשין האבין פאר זוכט עולם
הבא אויף דער וועלט. אברהם. יצחק. יעקב: דרייא מענטשין האבין קיין יצר הרע ניט
גיהאט אברהם. יצחק. יעקב. אפילו זאגין אז דוד המלך אויך: דריי ערלייא ווערין גירופין
דעם נאמען פון הקדוש ברוך הוא. א) דוא צדיקים. ב) משיח. ג) ירושלים. דריי ערלייא
זאכין איז דא וואס דער מענטש ווערט פון זייא ניט ניצול. א) עבירות וואס דער מענטש
טוט. ב) דאס יעדער מענטש מיינט דאס זיין תפלה ווערט אן גינומען. ג) וואס דער
מענטש רעט לשון הרע: דרייא ערלייא זאכין איז דא וואס איינער איז ניט גלייך צום
אנדערין. דאס קול. אונ דאס גישטאלט. אונ דוא דעה. ווען דאס גישטאלט זאל ניט
זיין פר ענדערט. וואלט פיל עבירות גשעהן. יעדער וואלט גזאגט אויף איין פרעמדי אשה
דס איז זיין ווייב. דרום האט הקב"ה פר ענדערט דיא צורות. אויך ווען דוא דעות זאלין
גיוועזין זיין גלייך וואלט פיל גניבות גישעהן. וואריין יעדערער וואלט גוויסט וויא זיין חבר
האט בהעה דס געלד צו ביי האלטין: דריי ערליי מענטשין האט הקדוש ב"ה גיגעבין קפיצות
הארץ. דס מיינט מען אז אונ איין טאג האבין זייא גקאנט פיל אפ גיין. א) אליעזר דר
קנעכט פון אברהם אבינו. ב) אברהם אבינו. ג) יעקב אבינו אליין: דרייא ערלייא זאכין
קומען פליצלונג. א) משיח. ב) איין מציאה. ג) איין עגדים: דרייא זאכין זאל מען מיט
דער לינקער האנד פון זיך אפ שטוסין אונ מיט דער רעכטער האנד זאל מען צוריק צוא
זיך נעמין. א) דער יצר הרע. ווען איינער שטויסט פון זיך דעם יצר הרע צוא פיל אפ.
טוט ער ניט גלייך אזוי ווי מיר וועלין ווייטער שרייבין. ב) איין קינד. ג) זיין ווייב: דרייא
ערלייא זאכין זענין גיזאגט גיווארין ביא דיא נעגיל אפ שניידין. א) ווער עס פאר ברענט
דיא נעגיל דער הייסט איין חסיד. ב) ווער עס ביא האלט דוא נעגיל דער הייסט איין
צדיק. ג) ווער עס ווארפט אוועק דיא נעגיל דער הייסט איין רשע. דרייא ערלייא זאכין
האט הקדוש ברוך הוא אונז גיגעבין וועלכעס מיר באקומין זייא דורך יסורים. א) דיא תורה.
ב) ארץ ישראל. ג) עולם הבא. דרייא ערלייא זאכין רופט אויס הקדוש ברוך הוא. דעם
ישבח אונ הימיל. א) דער וואס זינדיגט ניט. ב) ווען איין עני גיפינט עפיס אונ גיט עס
צוריק אפ. ג) איז ווען איין עושר גיט מעשר בשתיקה: דרייא האט הקדוש ברוך הוא ליב.
א) ווען ער איז ניט קיין רגזן. ב) ווער ער איז ניט קיין שיכור. ג) ווער עס איז איין
איינגיהאלטיגער: דרייא האט הקדוש ברוך הוא פיינד א) וועלכער עס איז מיט זיין הארץ
פאלטש. ב) ווער עס ווייסט איין עדות אויף זיין חבר אונ זאגט ניט. ג) ווער עס ווערט
זיין חבר פון זנות אונ דר נאך זאגט ער אויף איהם אליין עדות: דריי הייסט זייער לעבין קיין
לעבין ניט. א) וועלכער עס איז איין גרויסער בעל רחמן. ב) וועלכער איין רגזן איז. ג) וועלכער
איין מפונק איז. דרייא האבן זיך איינער מיט דעם אנדערין ליב. א) זענין דיא גרים.
ב) זענין דיא קנעכט. ג) זענין דיא ראבן: דרייא האבן זיך פיינד איינער דעם אנדערין.
א) זענען דוא הונד. ב) זענין דוא אומה וואס הייסט חברין. דיא הינער. אפילו זאגין דאס
דוא זונות אויך. אפילו זאגין אז דוא תלמידי חכמים פון בבל אויך: דרייא אוצרות האט
יוסף הצדיק גימאכט אונ מצרים. דעם ערשטין אוצר האט קרח באקומין. דעם אנדערין

האט

האט אנטוניגוס קיסר ביי קומן. דער דריטער אוצר איז נאך דא. ער איז אהן גיברייט פאר דוא צדיקים לעתיד לבא: דרייא קולות גייען פון איין עק וועלט צוא דער אנדערע עק וועלט. א) ווען דוא זון גייט אויס פון דעם הימיל. ב) דס ברומונג פון רוים. ג) דאס קול פון דער נשמה ווען זיא שייד זיך אפ פון דעם גוף פון דעם מענטש. נאר דוא חכמים האבין דאס קול פון דער נשמה מיט זייער תפלה מבטל געווען: דרייא קרוינן זענין דא. א) פון דעם מזבח דאס האט אהרן הכהן ביי קומן וויל ער איז איין כהן. ב) פון מלכות דיא קרוין האט דוד המלך ביי קומן ווארין ער איז איין מלך. ג) אונ פון דעם ארון דוא קרון איז נאך דא דאס מיינט מען דוא קרון פון דער תורה. ווער עס לערונט תורה דער איז זוכה צוא דער קרוין. מיט דרייא זאכין איז גמילות חסד גרעסער דוא מצוה פון צדקה. א) צדקה גייט נאר ביי עניים אבער גמילות חסד גייט אהן הן ביי עניים אונ הן ביי עשירים. צדקה איז נאר ביי לעבידיגע אונ גמילות חסד איז הן ביי לעבידיגע אין הן ביי טוטע. צדקה גייט נאר אהן מיט געלד. אונ גמילות חסד גייט אהן הן מיט געלד אונ הן מיט דעם גוף: דרייא ערלייא כתרים ווערין געפעגט אונ ראש השנה. א) פון צדיקים. ב) פון רשעים. ג פון מיטיל מעסיגע מענטשין: דרייא שליסלין האט הקדוש ברוך הוא אליין אונ זיין האנד. א) פון איין אשה ווען זוא גייט צום קינד. ב) פון רעגין. ג) פון תחית המתים. דריי גוטע פרנסים זענין געווען דאס מיינט מען שפייזערס. א) משה רבינו. ב) אהרן הכהן. ג) מרים: דרייא האבין דיא זון שטיל שווייגין געמאכט. א) משה רבינו. ב) יהושע. ג) נקדימון בן גוריון: דרייא מלכים האבין געקיניגט איבער דער גאנצער וועלט: א) אחאב בן עמרי. ב) נבוכדנצר. ג) אחשורוש: דרייא זאכין איז דא וואס הקדוש ברוך הוא וויינט איבער זייא אלע טאג. א) ווער עס קאן לערנין אונ לערונט ניט. ב) ווער עס וויל לערנין אונ קאן ניט. ג) איין פרנס איבער דעם קהל וואס ער האלט זיך בגאוה אומזונסט: דרייא זאכין איז דא וואס דוא וועלט שטייט דרויף. א) איז דוא תורה. ב) דער זכות פון דוא קרבנות. ג) איז גמילות חסד: דריי זאכין איז דא וואס אויף זייא שטייט דוא וועלט. א) איז דין. ב) איז אמת. ג) איז שלום: דריי ערלייא זכותים איז דא וואס דער רעגין גייט דורך דעם. דאס ערשטע איז דער זכות פון דער ערד. דאס אנדערע איז דער זכות פון חסד. דאס דריטע איז דער זכות פון יסורים. דרייא סימנים האבין דוא ישראל אהן זיך. א) רחמנים. ב) ביישנים. ג) גומלי חסדים. וועלכער האט אהן זיך דוא דרייא סימנים מאג מען זיך אהן אים באהעפטן. אונ וועלכער עס האט ניט אהן זיך דיא סימנים דער איז ניט ווערט מען זאל זיך מיט אים ביי העפטין: דריי זאכין איז דא וואס מען זאל זיך דר צו אפ געבין. א) איז חליצה. ב) מען זאל מאכין שלום צווישין מענטשין. ג) מען זאל מפר נדרים זיין. דרייא זאכין איז דא וואס מען זאל זיך פון זייא היטין. א) איין קליינע יתומה זאל מען ניט פאר קנסין ווארין אז זי וועט גרויס ווערין קאן זיא חרטה האבין. ב) מען זאל ניט נעמין קיין פקדון צוא באהאלטין ווארום טאמער ווערט עס פר לוירין אונ דער וועט עס וועלין אפ געמין. ג) מען זאל קיין ערב ניט זיין ווארין טאמער וועט ער ניט צאלין וועט דער ערב דארפין צוא צאלין: אין דרייא זאכין זאל מען געווארונט זיין. א) מען זאל קיין סך ניט זוצין. ווארין פון צוא פיל זיצין קומט הו"ו חלשות. ב) מען זאל ניט צוא פיל שטיין ווארין עס קומט הארץ ווייטיג. ג) מען זאל ניט צוא פיל גיין ווארין עס שאד צוא דיא אויגין: דרייא זאכין נעמין דעם מענטש אוועק דיא קרעפטין. א) דאס זארגין. ב) צוא פיל גיין. ג) פון פיל עבירות: דרייא זאכין שאטין דעם מענטש צום געזונד. א) וועלכער עס מוט זיין צורך שטייענדיג. ב) וועלכער עס טרונקט שטייענדיג. ג) וועלכער עס האט מיט זיין ווייב צוא טאן שטייענדיג. דרייא זאכין האבין ביי דעם מענטש חן. א) זיין דירה דאס ער מיינט אז אויף דער גאנצער וועלט איז זיין דירה די שענסטע. ב) זיין ווייב. ער מיינט אז זיין

ווייב איז די שענסטע אונ דער גאנצע וועלט . ג) וואס פאר איין כהורה דער מענטש קויפט
מינט ער אז ער האט צום פעסטן גיקויפט . דרייא האבין שותפות אונ דעם מענטש . א) אין
הקדוש ברוך הוא . ב) דער פאטער . ג) די מוטער. דרייא זאכין איז דא וואס מען מעג
זאגין שקר . עס הייסט חאטשי מען האט זיי גיטאן מעג מען זאגין אז מען האט זייא ניט
גיטאן . א) אז מען פרעגט דעם מענטש אויב ער האט דאס היינט גילערנט האטשי ער האט
עס יוא גילערנט זאל ער זאגין דאס ער האט עס ניט גילערנט . וויל מען טאר זיך ניט
בגאווה האלטין . ב) אז מען פרעגט דעם מענטש אויב ער האט היינט מיט זיין ווייב גיוואנט
זאל ער זאגין ניין . וויל דאס איז איין מדה פון צניעות . ג) אז מען פרעגט דעם מענטש
אויב דער בעל הבית האט דיר גיט עסין אונ גיט טרונקין גיגעבין זאל ער זאגין ניין. וואָרום
אז ער וועט זאגין יוא . וועלין אלע אורחים צו דעם בעל הבית לויפין עסין. אזוי וועלין זייא
דעם בעל הבית אונ גאנצין אויף עסין . דריי מענטשין איז דא וואס זיי גייען אין גיהנם אריין,
אונ זיי קומען שוין ניט צוריק . א) וועלכער עס ליגט ביי א פרעמדי אשה . ב) ווער עס איז
איינעם מבייש פאר פרעמדי מענטשין . ג) ווער עס גיט איין מענטש איין צינאמען . אודער
וועלכער עס האט שוין גיהאט אפילו דעם צינאמען נאר מען האט אים שוין איין לאנגע צייט
דעם צינאמען ניט גירופין . אונ ער רופט אים איצונד דעם צינאמען . איז די עבירה גלייך
ווי ער וואלט אים הערשט דעם צינאמען גיגעבין . דריי ערלייא זאכין איז דא וואס הקב"ה וויל
פאר דעם דיזען מענטש יעדער צייט בצאלין . א) ווער עס נארט זיין חבר . ב) ווער עס גזולת
ביי זיין חבר . ג) ווער די עבודה זרה דינט : דריי ערלייא זאכין איז דא וואס זיי שרייען אונ
זייער גישריי ווערט ניט דער הערט . ווער עס לייעט אוועק זיין געלד אן עדות . ב) וועלכער
עס שענקט זיין געלד אוועק זיין קינדר ביי זיין לעבין . ג) וועלכער מענטש וואס זיין ווייב
שאפט איבער אים : דריי ערליי זאכין ברענגען דעם מענטש צו פריא גראה זיין : א) קליינע
שיך . ב) אקליין בעט . ג) ווער עס האט מיט זיין ווייב צו פיל צו טאן : דריי מאהל אונ
יעדען טאג גייט ארויס איין קול אונ הימל פאר הקב"ה . עס וואלט בעסער גיוועזן הקב"ה וואלט
דעם מענטש ניט גיוועזן בשאפין וויל ער האט אים יוא בשאפין זאל ער פרום זיין אונ זאל
טאן דעם ווילין פון הקב"ה. דריי ערליי עבירות ווערין דעם מענטש ניט פארגעבין . א) ווער
עס רעד קיינין די מדות פון הקב"ה . ב) ווער עס רעד מיט דעם מויל אונ מיט דעם הארץ
איז עס פאלטש . ג) ווען איינער זעהט זיין חבר טוט איין עבירה . אונ דער נאך זאגט ער אויף
אים איין עדות . דריי ערלייא עבירות איז דא וואס דער מענטש מוז גרויס תשובה טאן
דאס דיא עבירות זאלין אפ גימעקט ווערין . א) וועלכער בייא א פרעמדע אשה ליגט .
ב) וועלכער עס נעמט זיך כבוד דארך דעם בזיון פון זיין חבר . ג) ווער עס גיט זיין חבר
איין צינאמין . אטייל זאגין ווער עס איז זיין חבר מבייש אפילו אונ דעם לערנען. דרייא
ערליי עבירות איז דא וואס זיי ווערין קיין מאל ניט פאר געבין. אפילו אים יום כפור .
אודער יסורים . אודער דער יום המיתה וואס אויף אנדערי עבירות איז דאס מכפר אונ
אויף די דריי עבירות איז דאס ניט מכפר . א) ווען איינער משפט פאלטש . ב) ווער עס ליגט
ביי איין פרעמדי אשה . ג) ווער עס רעד לשון הרע . דרייא ערלייא זאכין האט הקב"ה פיינד
א) ווער עס איז משתין אונ האלט באותו מקום . ב) ווער עס פירט זיך ניט מיט זיין ווייב
בצניעות . אויף דעם זעלבין איז גיזאגט גיווארין . ער טוט מעשה בהמה . ג) ווער עס דער
ציילט וואס ער רעט מיט זיין ווייב בשעת מעשה : דרייא זאכין איז דעם מענטש אסור צו
זעהן . א) אונ עבודות אלילים . ב) אפרעמדי אשה . ג) דאס פנים פון איין רשע . דריי זאכין
זענען דא אז דער מענטש קוקט זייא אן ווערין אים זיינע אויגין טונקיל . א) ווער עס קוקט
אונ איין רעגען בויגן . ב) וועלכער עס קוקט אונ פנים פון איין מת . ג) ווער עס קוקט אויף
דוא העגד פון די כהנים ווען זיי דוכנען דריי ערליי מענטשין ווערין גרא אין אלט פאר

דער צייט. א) ווער עס וואנט אין דער היך דאס ער מוז גיין אויף אסאך שטוגען. ב) ווער עס האלט פיל היגער ווייל ער מוז שטענדיג ארום גיי לויפן ג) דער וואס זיינע רייד ווערין נים אן גינומען. דריי לאכטע זאכין זענין דא. א) ווער עס זיצט אין זיין שווערס הויז. ב) ווען איין אורח פארבעהט דעם אנדערין. ג) די קלייאין פון דער תבואה. פלומער דו אלי דרייא זענען אונ מענטשענס אויגין איין גאר נים: דריי זאכין האבין אינזערע חכמים גיזאגט. א) ווען איינער עסט מאגירע זאכין. אונ דער נאך פאר טרינקט ער נים. אזוי ווערט פון דעם עסין בלויז בלוט אויך קימט דער פון חולי מעיים ב) ביי נאכט ווער עס עסט אונ טרונקט אונ ליינט זיך באלד שלאפין דאס ער גייט נים נאך דעם עסין אפילו קיין פיר איילין איז עס אום גיזונד ג) ווער עס דארף זיין צורך צו טאהן. אונ ער האלט זיך אויף ביז ער וועט צום ערשטין אפ עסין. איז דאס אום גיזונד. עס איז גליך ווי מען הייצט איין אויבין וועלכער איז פיל מיט אש. אהן זיך נים ברענין. אזוי ווער עס האלט זיך אויף מיט דעם צורך נאך דעם עסין קומט דער פון איין פאר שטונקידיג קול. דרייא ערלייא סכנות איז פאר האנדין ווען איינער גייט אין איין חורבה אריין. א) מען וועט אים חושד זיין אז ער האט דארטין איין זונה. ב) עס קאן איין פאלין. ג) ווענין מזיקים וואס מיט דרך הטבע האלטין זיי זיך דארטין. דרייא ערלייא ערטיר זענען דא וואס אונ דיא ערטער איז איינער דעם אנדערין אונ דעם נאגג נים מכבד. א) איז איין שוהל. ב) איין בית הכסא. ג) אונ בית המרחץ. אטייל זאגין ווען מען גייט איבער איין ברוק אודער אונ איין אויפגלעטיקין וועג איז מען זיך אויך נים מכבד. דרייא ערליי זאכין זאל דער מענטש זיין חבר נים געבין צייטין מען פערלאנגט עס פון איהם. א) ער זאל נים זאגין איך וויל דיר מיין טאכטער פאר איין ווייב געבין ב) ער זאל נים זאגין איך וויל מיט דיר לערנען. ג) ער זאל נים זאגין איך וועל דיר לייען געלד. דרייא ערלייא זאכין ברענגין דעם מענטש צו עשירות. א) וועלכער איז מתפלל בכוונה. ב) ווער עס האנדילט ערליך. ג) ווער עס ווערט פון זיין הויז גיזונד פאר שעמט. אטייל זאגין ווער עס איז קליג. דרייא ערלייא זאכין ברענגין אוועק דעם מענטש פון דער וועלט. א) איז עין הרע. ב) יצר הרע. ג) ווער עס האט מענטשין פיינד. דריי זאכין ברענגין אוועק דעם מענטש פון דער וועלט. א) ווער עס האט נים קיין שיך אויף זיין פיס. ב) ווער עס האט נים קיין קלייר אויף זיין לייב. ג) ווער עס נעכטיגט אויף דעם בית הקברות. איין טייל זאגין ווער עס צו רייסט זיין מלביש דורך כעס: דרייא ערלייא זאכין האבין אונזערע חכמים גיזאגט. א) ווער עס האט אונ זיך פיל בלוט קומט אויך פיל בייזע גרינד. ב) ווער עס האט פיל גאל אונ זיך. ביי קומט אלע האנד פארבין אונ זיין פנים. ג) ווער עס האט פיל זרע אונ זיך. ביי קומט פיל צרעת. דריי קוואלין זענין דא אונ דעם מענטש וועלכעם זיי האבין קיין גרינד נים. א) איז דאס בלוט. ב) די גאל. ג) שכבת זרע. דריי ערליי זאכין האט דער מלאך סוריאל רבי ישמעאלין אן גיזאגט. א) אז מען גיט איינים איין כוס איין ברכה צו מאכין. זאל ער דעם כוס דעם זעלבין אפ געבין ביי דעם וואס ער האט דעם כוס גינומען. ב) מען זאל זיך נים לאזין די הענד וואשין נאר פון אזעלכין וואס ער האט שוין זייגע הענד גיוואשין. ג) אין דער פריא זאל מען נים גענעמען פון דעם משרת דאס הימד אונ מען זאל עס אהן טאן ווייל עס איז איין סכנה. דריי ערלייא עבירות ווערין דעם מענטש נים פרגעבין. א) ווער עס ליגט ביי זיין ווייב ווען זיא איז איין נדה. ב) ווער עס עסט אויף איין אורט אונ בענטש אויף איין אנדער אורט. ג) ווער עס איז מכבד מיט דער חרפה פון זיין חבר. דרייא ערלייא מענטשין זענען גליך איינער צום אנדערין. אונ זיי דארפין זיך איינער דעם אנדערין כבוד טאן. א) וועלכער עס איז איין ירא שמים. ב) ווער איין עושר איז ג) ווער איין חכם איז. דריי האבין זיך פיינד איינס דאס אנדערי. א) דיא ווייבער. ב) די גראבע יונגין. ג) די קינדער: דריי ערליי זאכין דער פרייען דעם מענטש זיין הארץ. א) איין שיין

גיזאגט. ב) דער גישמאק פון בשמים. ג) רעטליכקייט: דרייא ערלייא קולות זענין זיס צוא דעם מענטש. א) דאס קול פון תורה. ב) דאס קול פון רעגין. ג) דאס קול פון געלד צײלין: דרייא ערלייא קולות הערט דר מענטש ניט גערין. א) דס קול פון קליינע קינדער ט) דאס קול פון מייז. ג) דאס קול פון חזירים. אטייל זאגין. דאס קול פון דינערין. אונ דם קול פון אייזלין: דרייא ערלייא חלומות בייא טייטין שלום. א) איין בארג. ב) איין פויגיל. ג) איין טאפ: דרייא ערלייא זאכין זענין איין חלק פון עולם הבא. א) דער שבת. ב) דוא זון. ג) תשמיש המטה: דרייא חסידים זענין גיוועזן. א) רבי פנחס ווער עס זעהט אים אונ חלום ביי טייט אויף חכמה. ב) רבי אליעזר ווער עס זעהט אים אונ חלום בייא טייט אויף חסידות ג) רבי ישמעאל ווער עס זעהט אים אונ חלום ביי טייט אויף פרענגיות: דרייא זאכין זענין דוא ישראל גיבאטין גיווארין ווען מען האט זייא גיבאטין זאלין קיין ארץ ישראל גיין. א) זייא זאלין איבער זיך איין מלך מאכין. ב) דאס פאלק פון עמלק מכית זיין. ג) זיי זאלין דאס בית המקדש בואין שיבנה במהרה בימינו אמן סלה:

פרק רביע

אין דעם פרק ווערט ביי שריבין צוא פיר ערלייא זאכין וואס זענין פאר דעם מענטש ניט וועלכעס גיפינט זיך הונדערט צוויי אונ דרייסיג פינקטין: פיר זאכין איז דא וואס דער מענטש ווערט פון זייא שטארקער. א) דוא תורה. ב) מעשים טובים. ג) תפלה. ד) דרך ארץ: פיר ערלייא געלד איז דא. וואס עס איז קיין ברכה דראן ניט דא. א) וועלכער עס גענומט געלד פאר ספרים שרייבין. ב) וועלכער עס גענומט געלד ווייל ער איז מתורגמן וואס דער רב דרשינת. ג) וועלכער עס האלט יתומים'ס געלד אויף האלבי רווחים. ד) וואס מען האנדילט איבער דעם ים: פיר ערלייא זאכין איז דא וואס ווער עס טוט זייא איז חייב מיתה. א) ווער עס טוט זיין צורך צווישין איין בוים אונ צווישען איין וואנד. ב) ווער עס גייט צווישען ביימר. ג) ווער עס לייעט זיך וואסר פון זיין חבר צו טרונקען. ד) ווער עס גייט איבר איין וואסר וואס מען גיסט עס אויס פון דעם הויז: פיר זאכין האט רבינו הקדוש אן גיזאגט זיינע קינדער. א) זייא זאלין ניט וואונין אונ דעם מקום וואס עס הייסט שכנציב ווייל זייא זענין בלויז לצים: ב) זייא זאלין זיך ניט זעצין אויף איין בעט פון איין נכרי. ווענין דער מעשה וואס עס האט זיך גיטראפין רבו פפא איז איין מאל גיגאנגין צו איין נכריה איין חוב מאנין. אזו זאגט דוא נכריה צוא רב פפא ער זאל זיך דער ווייל אנידער זעצין אויף איר בעט. אונ זיא וועט אים גיין פון קאמער דאס געלד ברענגין. ווייל רב פפא איז גיווען איין גרויסער למדן. האט ער גיוויסט אז עס איז איין סכנה זיך צו זעצין אויף איין בעט פון איין נכרי. דרום האט ער זיך ניט גיוואלט זעצין. אונ ער איז צוא גיגאנגין אונ האט אונטער גיהויבין דאס קישין פון דעם בעט. האט ער דער זעהן עס ליגט איין טויט קינד. איז רב פפא ניצול גיווארין פון איין בלבול ג) מען זאל ניט פאר האלטין צוא צאלין מכס. ווייל דער מוכסן וועט מיט איין מאל אפ נעמין פאר דער גאנצער צייט. ד) ווען דער אקס גייט פון דער פאשע זאל ער זיך ניט שטעלין קייגין אים ווייל עס איז איין סכנה. בפרט איין שווארציר אקס אונ חודש ניסן עס רוהט דר שטן צווישין זיינע הערנער: פיר ערלייא זאכין זענין דא וואס דער מענטש קאן זייא ניט ליידין. א) איין ארומאן וואס איז בייא זיך שטאלץ. ב) איין עושר איין שקרן. ג) איין אלטער מאן וואס ער גייט נאך זנות. ד) איין אלטער מאן וואס האלט זיך שטאלץ קייגין דעם קהל אומזונסט. אטייל זאגין ווען איינער גענומט צוריק זיין ווייב וועלכעס ער הט זיא שוין צוויי מאל אפ גיגט. פיר זאכין האט הקדוש ב"ה חרטה אויף זייא. א) וואס ער האט ביי שאפין דוא אומה כשדים. ב) דעם יצר הרע. ג) ישמעאלין, ד) אונ פר וואס ער הט אונז אונ גלות פאר טריבין. פיר זאכין איז

דא וואס דער מענטש קאן מיט זייא דעם גזר דין מבטל זיין. א) מיט צדקה. ב) מיט תפלה.
ג) ווען ער פאר ענדערט זיין נאמען. ד) ער זאל זיך אפ טאן אזוי דוא שלעכטי מעשים.
אטייל זאגין מען זאל משנה מקום זיין. פיר ערלייא משפחות זענין געווען אונ ארץ ישראל
א) זענין געווען גרויסע לייט. ווען זייא האבין זיך משדך געווען מיט איינים האבין זייא
געוואלט מען זאל אהן זעהן זייער גרויסקייט. ב) זענין געווען גרויסע מיוחסים ווען זייא
האבין זיך מיט איינים משדך געווען האבין זייא געוואלט מען זאל זייער יחוס אן זעהן אין
דוא קינדער זענין געווען גוט אונ פרום. ג) זענין געווען גרויסע עשירים ווען זייא האבין
זיך מיט איינים משדך געווען. האבין זיי געוואלט מען זאל זייער עשירות אן זעהן. ד) זענין
געווען מיטעל מעסיגע אונ ארומע מענטשין. ווען זייא האבין זיך מיט איינים משדך געווען
האבין זייא געזאגט דאס מען דארף איין ווייב לשם שמים ניט פון געלד וועגין. אויך ניט
וועגין שינקייט: פיר שיינע ווייבער זענין געווען אויף דער וועלט. שרה. רחב. אביגיל.
אסתר: פיר מענטשין זענין גיגאנגין אונ הימיל ארין. א) בן עזאי. אבער וויא ער האט
נאר דער זעהן דיא שכינה איז ער באלד געשטארבין. ב) איז בן זומא אזוי ווי ער האט
דוא שכינה דער זעהן איז ער משוגע געווארין. ג) איז אחר ער האט זיך באלד ממיר געווען.
ד) איז רבי עקיבא ער איז בשלום ארויף גיקומין אונ הימיל ארין אונ איז בשלום צוא ריק
גיקומען: פאר פיר זאכין באצאהלט מעהן דעם מענטש אויף דער וועלט, אונ דאס קרן
בלייבט אויף יענער וועלט. א) ווער עס דינט עבודת אלילים. ב) ווער עס פירט
זנות. ג) ווער עס טוט רציחות. ד) ווער עס רעט לשון הרע: פיר ערלייא כיתות
זענין געווען צווישין דו יודין בייא דעם ים ווען זענין פון מצרים ארוים גיגאנגין: א) האבין
געזאגט מען זאל אונ ים אריין שפרינגין. ב) האבין געזאגט מען זאל צוריק גיין קיין מצרים:
ג) האבין געזאגט מען זאל מלחמה האלטין מיט דוא מצרים: ד) האבין געזאגט מען זאל הויך
שרייען ווען דו מצרים מורא האבין וועלין זיי צוריק גיין: פיר פאר פאלק זענין געווען. א) אדם
וחוה. ב) אברהם ושרה. ג) יצחק ורבקה. ד) יעקב ולאה: פיר ערלייא כיתות איז דא וואס זיי וועלין
דו שכינה ניט זעהן. א) דו שפעטרם (ליצים. ב) דו שקרנים. ג) וועלכי פירין חניפות. ד) וועלכי
רעדין לשון הרע: פיר ערלייא זענין גיגלעכנט אזוי ווי איין מת. א) איין עני. ב) איין מצורע. ג) איין
בלינדער. ד) וועלכר עס האט קיין קינדר ניט: פיר זענין געשטארבין אן עבירות. נאר ווייל
יעדער מוז שטארבין. א) בנימין בן יעקב. ב) עמרם דר פאטר פון משה רבינו. ג) ישי דר
פאטער פון דוד המלך. ד) כלאב בן דוד: פיר הדיוטות האבין ניט קיין חלק לעולם הבא:
א) דער ערשטער בלעם. ב) דואג. ג) אחיתופל. ד) גחזי. אויף פיר ערטיר האט זיך די
שכינה צוא דו ישראל בייא וויזין: א) אונ שילה. ב) אונ נוב. ג) אונ גבעון. ד) אין בית
המקדש: פיר זאכין האט הקדוש ברוך הוא פיינד וועלכים יעדער האט עס פיינד. א) ווער
עס קומט אונ זיין הויז אריין פלוצלינג מכל שכן אונ זיין חברס הויז אריין. ב) ווער עס
איז משתין אונ האלט זיך באותו מקום. ג) ווער עס איז משתין פאר זיין בעט נאקיט.
ד) ווער עס האט צוא טאן מיט זיין ווייב פאר איין בעל חי: פיר ערלייא זאכין איז דא וועם
דורך דעם געלד ווערט דער מענטש אן דאס שררות. א) ווער עס בייא האלט גיצאלטי
וועקסלין. ב) ווער עס גנעמט פראצענט. ג) ווער עס זעהט דאס זיין חבר טוט איין אומרעכטי
זאך. אונ זיין חבר וואלט אים גיהארכט נאר ער זאגט אים ניט. ד) ווער עס זאגט צוא צדקה
צוא געבין אונ גיט ניט: פיר ערלייא זאכין ווערט דעם מענטש געלד אוועק גינומין וועם ער
האט דער פון קיין הנאה ניט. א) ווער עס היל ניט בייא צאלין דעם ארבייט מאן פאר זיין
טאג ארבייט. ב) ווער עס וויל קיין מס ניט צאלין ער הייסט דאס זיין חבר זאל פאר איהם
בצאלין. ג) ווער עס האלט זיך שטאלץ. ד) ווערט גירעכינט קיינין דוא ארץ: פיר ערלייא
זאכין האט אונז דוא תורה גיאסרת אונ דאס גלייכין פון דו פיר זאכין האט אונז דו תורה

ר גיוועזן. א) איין אשת איש איז אונז אסור אקיינין איז יפת תואר מותר. ב) בלוט איז
ר אקיינין לעבער איז מותר. ג) חזיר איז אסור אקיינין איז די צונג פון איין פיש האט
זעלבין טעם וואס חזיר אונ עס איז מותר. ד) בשר בחלב איז אסור צו קיינין איז
טער פון אבהמה מותר: פיר ערלייא זאכין זענין פאר איין למדן ניט שיין. א) ווער עס
אונטער איין אשה עס מאג זיין אפילו אונטער זיין אייגינע. ב) ווען ער לאכט אויף דעם
יק. ג) וועלכר עס גייט ניט אונ שוהל אריין. ד) וועלכיר עס ביי העפט זיך צוא איין
הארץ: פיר ערלייא זאבין שטייען דעם למדן אן. א) דאס לערנין. ב) ווען ער קאן
זאבה. ג) ווען ער האלט עצות מיט זקנים. ד) ווען ער האלט זיך ניט גרוים. פיר זאבין
ייען דעם מענטש ניט אן. א) ווען ער גייט מיאוס אן גיטאן. ב) וועלכיר עס האלט עצות
קינדר. ג) וועלכיר עס רעט פיל מיט קינדער. ד) וועלכיר עס האלט זיך בגאוה: פיר
ין זענין בייזער איינס פו׳ דעם אנדערין. א) ווען איינער האט הארץ ווייטאג איז ער
ער אלעם האט גוף ווייטאג. ב) ווען איינער האט מוח ווייטאג איז ער בייזיר אל
רץ ווייטאג. ג) ווען איינער האט איין בייז ווייב איז דאס נאך ערגיר פון דוא בי׳
ווער עס האט קיין געלר ניט איז אים ערגיר נאך פר דו דרייא: פיר ערלייא צורות זעני׳
דעם כסא הכבוד. א) צורה איז פון איין בן אדם דיא צורה איז פון יעקב אבינו ע״ה.
ן דוא ישראל זינדיגין. אזוי קוקט הקדוש ברוך הוא אונ דער צורה פון יעקב אבינו אונ
זיך תיכף מרחם איבער דוא ישראל. ב) צורה איז פון איין לייב. אזוי באלר דוא ישראל
רוגין טוט דוא צורה פון דעם לייב שרייען גלייך ווי איין לייב אזוי איז זיך הקדוש ברוך
א מרחם איבער דוא ישראל. ג) צורה איז גלייך ווי איין אקס. וואס עס איז גלייך צוא
שיח בן יוסף. אז דו יודין זינדיגין אונ אז הקב״ה קוקט אויף דעם אקס איז ער זיך תיכף
חם. ד) צורה איז איין אדלער וואס עס איז גלייך צוא אליהו הנביא. ווארין דער אדלער
ועבט אוים דוא גאנצי וועלט אונ אליהו הנביא שוועבט אויך אוים דוא גאנצע וועלט.
דיא ישראל זינדיגין. אזוי קומט אליהו הנביא צוא שוועבין אונ מאכט איין קול גלייך וויא
ין אדלער איז זיך הקב״ה תיכף מרחם: פיר מענטשין זענין גישטארבין צו הונדערט אונ
ואנציג יאר. א) רבי יוחנן בן זכאי, פערציג יאר האט ער גיהאנדילט. פערציג יאר האט
פאר זיך תורה גילערונט. אונ פערציג יאר האט ער מיט זייני תלמידים תורה גילערונט.
איז משה רבינו. פערציג יאר איז ער גיוועזן אונ מדין. פערציג יאר איז ער גיוועזן מיט
א יודין אין דער מדבר. ג) איז הלל הזקן פערציג יאר. איז ער אלט גיוועזן ווען ער איז
ן בבל צו ריק גיקומין. פערציג יאר הט ער תורה גילערונט פון שמעיה ואבטליון. פערציג
ר האט ער מיט זייני תלמודים תורה גילערונט. ד) איז רבי עקיבא פערציג יאר איז ער
ט גיוועזן ווען ער האט אן גיהויבין תורה לערנון, פערציג יאר האט ער תורה גילערונט.
ב פערציג יאהר הט ער מיט זייני תלמודים תורה גילערונט: פיר ערלייא גרינגע עבירות
ז דא וואס עס קומט פון דוא שווערי עבירות. א) ווע׳ איינער האט בייא זיין חבר געלר
האט חאטשי ער האט בייא אים קיין פראצענט ניט גינומין. נאר דער נאך גידענקט ער
ם דאס ער האט אים איין טובה גיטאן דאס הייסט שוין אויך רבית. ב) ווען איינער
אנדילט מיט איין עובדי כוכבים ומזלות אין ער לויבט זיך. הייסט שוין גלייך ער וואלט
דינט צוא דער עבודה זרה. ג) ווען איינער מאכט זיך פאר זיין חבר אז ער איז זיין גוטער
ביינד אונ דער צייט חאס ער האט פון אים גרויסי טובות. אונ דער נאך ווען זיין חבר
ז אונ איין צרה מאכט ער זיך נאר פרעמד דאס איז אויך איין עבירה. ד) איז לשון הרע ווען ער
עט אויף זיין חבר דאס ער מיינט אז דאס הייסט ניט קיין לשון הרע. דאך איז עס גירעכונט
אר לשון הרע: פיר ערלייא זאכין זענין גוט פר דעם מענטש ער זאל קיין חולי מעיים ניט האבין.
) ווער עס עסט געוויינטליך אום זומער אונ ווינטער ברויט מיט זאלץ. דם אנדערע ווער עס איז

בוארונט

גיוואָרנט צו טרינקען אונ מיטן עסין . ג) מען זאל זיך ניט אויף האַלטין דאָס צו
טאָן . ד) אַז עס שמעקט דיך אָן איין עסין זאָלסטו עס אָפּ לאָזין : פיר ערליא
איז דאָ וואָס דער מענטש האָט איין עונש אויף דער וועלט . אונ איין גרעסערין
האָט ער אויף יענער וועלט . א) ווער עס קויפט זיך איין שיין פערד צום רייטין וואָ
האַלט זיך דער מיט גרויס פאַר מענטשין . ב) ווער עס הייסט נייע קנעכט זאָלין פאַ
גלייך שטיין פאַר מענטשין ג) ווער עס איז איין גרויסער עושר אונ ער טוט ניט קיין
אונ ניט קיין גמילות חסדים אונ לערונט קיין תורה ניט . ד) ווער עס מאַכט זיך פאַר א
צום מלך וואָס מיט דער זאַך איז ער דער ווידער דעם קהל . פיר ערליא משלים
אונזערע חכמים גיזאָגט . א) אַזוי ווי מען קאָן ניט איין זאַק אוים וואַשין ער זאָל גאָר
זיין . אַזוי קאָן מען ניט צווישין די נאַראָנים קיין קלוגהייט גיפינען ב) אַזוי ווי בי
איזיל קאָנין די צווי לייטערס ניט גויף גיין אַזוי ווייניג קאָן מען גיפונען קלוגהייט ביי
ווייבער . ג) אַזוי ווייניג קען וואָגען אַשניר מיט אַשוויגער ד) אַזוי ווי מען קאָן ווייניג
איין ראָב דאָס זיא זאָל אונ גאַנצין ווייס זיין אַזוי ווייניג קען מען גיפונען פרומע ווי
פיר זאַכין האָבין אונזערע חכמים גיזאָגט . א) מען זאָל מאַכין שותפות מיט אַזעלכין
זיין מזל גייט אים גוט ב) ווען גיטע מענטשין געבין דיר איין עצה זאָלסטו זיא פ
ג) ווען עס גייט איינעם גוט זאָל מען נוט זאָגין אַז עס גייט אים ניט . ד) יעדער זאָ
ער זאָל קיין עבירות ניט טאָהן וועט ער זוכה זיין דאָס ער וועט האָבין איין גוטין שכר
הזה ובעולם הבא אמן :

פרק חמישי

אין דעם פרק ווערט בשריבין צו פינעף ערליא זאַכין וואָס עס גיפינט זיך וואָס עס
שטייט אונ פיניף אונ זיבעציג פונקטין וואָס עס איז פאַר דעם זייער ניצליך
ערליי זאַכין איז דאָ וואָס דער שטאַרקער האָט מורא פאַר דעם שוואַכין . א) עס איז
האַנדרין איין קליינע חיה וואָס זיא הייסט מענע אַז זיא הייבט אָן צו שרייאין אַזוי האָט
לייב פאַר איר מורא ב) עס איז דאָ איין קליין באַשעפעניש וואָס עס הייסט מאַק . א
גייט אונ דעם העלפאַנטס אַרויין אַריין אַזוי האָט דער העלפאַנט מורא פאַר איר .
איז פאַר האַנדרין אַקליינער פויגיל ער הייסט סנונות אַז ער קומט אינטער דעם אָדלערס פ
האָט דער אָדלער פאַר אים מורא ד) איין קליין שרץ איז פאַר האַנדין אין וואַסער
הייסט כילבית אַז עס קומט אונ לוויתנס אויערין אַריין אַזוי האָט דער לויתן פאַר אים מ
ה) איין שרץ איז דאָ וואָס הייסט שממית אַז דאָס קומט אין עגדים אויערין אַריין אַז
ער מורא פאַר איר : פינעף ערליי זאַכין האָט רבי שמעון בן יוחאי אָן גיזאָגט דרבי ע
ווען מען האָט אים תפיסה איין גיזעצט . א) אויב דו וועסט וועלין אַז דייני פשטים זאָ
גינומען ווערין אַזוי זאָלסטו זאָגין דעם פון איין למדנ"ם וועגין אַזוי וועלין דייני פשטים ג
אָן גינומען ווערין . ב) ווען דו וועסט דיין זוהן תורה לערנען זאָלסטו מיט אים לערנען
איין נייעם ספר ; וואָרין אַקינד אַז עס לערינט תורה אונ איין נייא ספר לערונט ער
חשק . דרום וועט ער עס אַזוי גיך גרויסע הייט ניט פאַר געסין . ג) דו זאָלסט ניט קאָכי
איין טאָפּ וואָס דיין חבר האָט גיקאָכט . כלומר דאָס מיינט מען ווער עס גט זיין ווייב
ער ניט נעמען איין אשה וואָס זיא האָט זיך אויך גיגט . וויל דער מאַן לעבט נאָך
זאָלסטו איין מצוה טאָן וואָס דורך דעם וועסטו איין עושר ווערין דאָס מיינט מען דו זאָ
איינעם געלד לייען אויף איין פעלד וואָס דיין געלד איז שטענדיג קראַנט אונ וועסט ג
רווחים וועסטו דער פון איין עושר ווערין . דאַך וועסטו איין מצוה טאָן וויל יענער האָט
דאָס געלד נייטיג גיבראַרפין . ה) דו זאָלסט איין מצוה טאָן אונ דיין גוף זאָל זיין בלייב

מיינט מען דו זאלסט געמען זיין ווייב וואס דו קאנסט מיט איר קינדער האבין . פינעף
זיא זאבין האט כנען זייני קינדער אן גיזאגט . א) איר זאלט אייגער דעם אנדערין ליב
ין . ב) איר זאלט ליב האבין גזילות . ג) איר זאלט ליב האבין זנות . ד) איר זאלט פיינד
ן אייער בעל הבית . ה) קיין אמת זאלט איר ניט רעדין : פינעף ערליי ווינדער איז
ן ביי דעם פייער פון מזבח . א) עס האט גיהירט ווי איין לייב . ב) עס איז גיוועזין אזוי
ער ווי די זוהן . ג) עס איז גיוועזין אזוי הארט אז מען האט דאס גיקאנט אן גענמען וויא
יין אודער ווי אהאלץ . ד) עס איז אללעס ניט פאר לאשין גיווארין חאטשי מען האט
ף וואסער גיגאסין . ה) קיין רויך פון דעם פייער איז ניט גיגאנגין : פינף סימנים איז דא
אין משוגעים הונד . א) דאס מויל האלט ער אפין . ב) דער גאווער רינט אים פון מויל .
י אויערין הענגין ביי אים אראפ . ד) דער וויידיל איז ארונטער . ה) ער גייט אויף די
ן פון די גאסין . אטייל מענטשין זאגין דאס ער בילט אונ מען הערט אים ניט . אטייל
ן אז דו מכשפות שפילין זיך מיט אים . אטייל זאגין אז איין רוח רע רוהט אויף אים :
ערלייא זאכין זענען אונזערע עלטערין צו האנדין גיקומען אונ שבעה עשר בתמוז
י לוחות זענין צו בראכין גיווארין . ב) דער קרבן תמיד איז בטל גיווארין . ג) די טארין
ירושלים זענען צו שפאלטין גיווארין . ד) אפוסטמוס האט די ספרי תורות פאר ברענט .
מנשה האט איין צלם אונ היכל אריין גישטעלט . פינעף ערליי זאכין זאנען אום תשעה
ב אונזערע עלטערין צו האנדין גיקומען א) הקדוש ברוך הוא האט גוזר גיוועזין אויף דעם
המדבר דאס זיי זאלין קיין ארץ ישראל ניט קומען . ב) דאס ערשטע בית המקדש איז
דעם טאג פאר ברענט גיווארין . ג) דאס אנדערע בית המקדש איז אויך דערנמאלט פאר
ענט גיווארין . ד) די שטאט ביתר איז אויך אין דעם טאג חרוב גיווארין : פינעף ערלייא
ין זאגין פאר דעם מענטש איין סכנה . א) ווען ער עסט שטייענדיג . ב) וועלכער שלאפט
ייענדיג . ג) וועלכער עס טרינקט שטייענדיג . ד) וועלכער עס לאזט זיך בלוט שטייענדיג .
וועלכער עס האט מיט זיין ווייב צו טאהן שטייענדיג . פינעף שיינע לייט זענען גיוועזן
ם זיי האבין זיך גרויס גיהאלטין אונ זיי זענען מיט זייער שיינקייט גישטראפט גיווארין .
שמשון הגבור . ב) שאול המלך . ג) אבשלום . ד) צדקיהו . ה) אסא המלך . פינעף
ליי משפטים זענען גיוועזן וואס זיי האבין גידויערט צו צוועליף חדשים . א) דאס משפט
דור המבול . ב) דאס משפט פון מצרים . ג) דאס משפט פון איוב . ד) דאס משפט פון
ומגוג . ה) דאס משפט פון די רשעים וואס זיי בלייבין אונ גיהנם אויף צוועליף חדשים .
עף ערלייא זאכין איז פאר האנדין וואס דער מענטש פאר געסט דורך דעם דאס לערנען :
ווען ער עסט פון דעם וואס דו מויז האט דער פון גיגעסין . ב) ווען ער עסט פון דעם
ם דו קאץ האט דער פון גיגעסין . ג) וועלכער עס עסט דאס הארץ פון איין בהמה .
ווער עס עסט דאס פסולת פון איין בירטין . ה) ווער עס טרינקט דאס וואסער וואס זיין חבר
ט זיך אונ דעם די פיס גיוואשין . אטייל לייט זאגין ווער עס לייגט זייני קליידער אונטער
קאפ : פינעף ערליי זאכין זענען דא וואס זיי זענען גוט פאר דעם מענטש צום לערנען :
ווען מען עסט ווייצין ברויט . ב) ווער עס עסט איין איי אן זאלץ . ג) וועלכער עס
רינקט אסאך ווין . ד) ווער עס טרינקט דאס וואסער וואס עס איז איבער גיבליבין פון
ם טייג קנעטין . ה) ווער עס עסט בוים אייל : פינעף ערלייא זאכין זענען פאר האנדין ; וואס
ר עס טוט זיי איז זיך אליין חייב מיתה . א) ווער עס עסט גישיילטין קנאבל אודער
אכטע אייער וואס זענין גילעגין איבער נאכט . ב) ווער עס טרונקט דאס וואסער וואס עס
איבער נאכט ניט גיוועזן צו גידעקט . ג) ווער עס נעכטיקט אויף דעם בית הקברות .
ווער עס וואריפט אוועק זייני נעגיל אונ מענטשין גייאין אריבער איבער זיי . ה) ווער
ם לאסט זיך בלוט אונ תיכף דער נאך האט ער מיט זיין ווייב צו טאן . פינעף ערלייא זאכין

זענען פאר האנדין ווס זיי זענען איין חלק פון איין זעבציגסט חלק פון אנדערע זאכין . א)
פייער איז איין זעבציגסט חלק פון דעם פייער פון גיהנם . ב) האניק איז איין זעבציגסט
גישמאק פון דעם מן . ג) דער שלאף איז א זעבציגסט חלק פון טויט . ד) א חלום איז
זעבציגסט חלק פון איין נבואה . ה) שבת איז איין זעבציגסט חלק תענוג פון עולם הב
פינעף ערליי זאכין איז ווייניגער גיוועזן אין דעם אנדערין בית המקדש וויא אין
ערשטין א) דאס פייער פון הימיל ב) די כרובים ג) דער ארון ד) דער רוח הקדש. ה)
אורים ותומים . ה' יתן לנו במהרה בימינו אמן סלה:

פרק ששי

אין דעם פרק ווערט בשריבין וואס עס גיפינט זיך צו זעקס ערליי זאכין ווס דאס ביי שט
אונ אכט אונ זיבעציג פונקטין . זעקס ערליי זאכין איז דא וואס דער מענטש האט
פאר זיי אויף דער וועלט אונ דאס מיינסטע האט ער דעם שכר אויף יענער וועלט . א) ווען
עס איז מכבד אורחים מיט עסין אונ טרינקין אונ מיט גוטע רייד ב) ווער עס איז מ
איין שלאפין מענטש ג) ווער עס איז מתפלל בכוונה ד) ווער עס גייט פריא אונ בית המד
אריין לערנען ה) ווער עס לערנט זיין קינד תורה ו) ווער עס איז זיין חבר דן לכף זכו
זעקס ערליי זאכין האט חזקיה גיטאן דרייא זאכין האט ער גלייך גיטאן אונ דריי זאכין האט
ניט גלייך גיטאן . א) ער האט זיין פאטער גישלעפט צום קבר . ווייל ער איז גיוועזן איין ר
ער האט דאס גיטאן כדי מענטשין זאלין זעהן דעם סוף פון איין רשע . ב) וואס ער ה
די קופערנע שלאנג צו שטויסין ווייל די ישראל האבין זיא גמאכט פאר איין גאט : ג)
ער האט בעהאלטין דעם ספר רפואות ווייל אז וועלכער מענטש איז שלאף גיווארין ה
ער ניט מתפלל גיוועזן צו הקדוש ברוך הוא נאר ער האט זיך פאר לאזט אויף די רפואו
דאס זענען די דריי זאכין וואס ער האט גלייך גיטאן . אונ דאס זענען ווייטער די דרייא זא
וואס ער האט ניט גלייך גיטאן . ד) ווס ער האט די טירין פון בית המקדש אפ גיהאקט
האט זיי גישיקט צום מלך אשור . ה) ער האט פאר שטאפט דאס וואסער וואס האט גיהי
גיחון ווייל ער האט מורא גיהאט אז דער שונא וועט באלעגערין ירושלים זאל ער קיין וואס
ניט האבין . אבער ער האט זיך גידארפט פאר לאזין אויף השי"ת וואס הקב"ה האט גיזא
ער וועט די שטאט ירושלים בשיצין . ו) ער האט גימאכט איין עבור : זעקס ערליי זא
איז גיזאגט גיווארין ביי דעם פערד . א) ער האט ליב זנות . ב) ער גייט גערין אונ ד
מלחמה אריין ג) ער איז ביי זיך שטארק . ד) ער שלעפט ניט גערין . ה) ער עסט
אונ ער מוט ווייניג דעם צורך . ו) ער גייט גערין אויף די זייטין פון דעם וועג . אטייל זא
אז דאס פערד ביי גערט זיין הער אים צו ברענגען אונ דער מלחמה . זעקס ערליי פיי
איז דא . א) דאס פייער וואס מיר האבין דאס הייסט איין פייער וואס עס עסט אלדונג . ד
מיינט מען וואס עס פאלט אריין ווערט פאר ברענט נאר וואס קיין וואסער קאן עס נ
לייזין . ווי באלד מען גיסט ארויף וואסער אזוי ווערט דאס באלד פאר לאשין . ב) ד
פייער ברענט אבער עסט ניט דאס מיינט מען דאס פייער פון איין חולה . ער וויל
טרונקין עס זאל אים לעשין דאס פייער אבער עסין קאן ער ניט . ג) דאס פייער עסט א
טרונקט דאס מיינט מען דאס פייער פון אליהו הנביא האט שי מען האט דרויף וואסער אריי
גיגאסין אונ עס איז ניט פאר לאשין גיווארין . ד) דאס פייער פון מזבח . דאס פייער הא
פאר ברענט פאכטע זאכין גלייך ווי טריקעני זאכין . ה) דאס פייער האט אוועק גישטויס
אנדער פייער . דאס מיינט מען דעם מלאך גבריאל ער איז דאך לויטער פייער פון דעמ
ווען האט ער חנניה מישאל ועזריה ארויס גיהאלפין פון דעם קאליך אויבן . ו) דאס פיי
האט פאר ברענט אנדער פייער . ווען הקב"ה האט גיוואלט דעם י ע ששין ביי ... . או

איז איין כתה מלאכים צו אים גיקומען אונ האבין גיזאגט רבונו של עולם פר וואס ווילסטו דם מענטש בייא שאפין. אזוי האט הקב"ה זיי אן גירירט מיט איין פינגער אזוי זענען זיי אלע פארברענט גיווארין. דם איז דאך איין גרויס הידוש ווארין מלאכים זענען בלויז פייער. דאך זענין זיי פאר ברענט גיווארין פון דם פייער פון דר שכינה. זעקס חדשים האט די שכינה גיווארט אין דער מדבר פילייכט וועלין די ישראל תשובה טאן. אז זיי האבין קיינם ניט תשובה גיטאן אזוי האט זיי הקדוש ברוך הוא פאר שאלטין. זעכס ערלייא זאכין האבין אונ זיך דוא שידים. דרייא זאכין גלייך ווי מלאכים. אונ דרייא זאכין גלייך ווי דער מענטש. א) זיי האבין פליגיל גלייך ווי מלאכים. ב) זיי שוועבין כא איין עק וועלט צוא דער אנדערער עק וועלט גלייך ווי מלאכים. ג) זייא הערין אונ הימיל אוים רופין אללעם וואס עם דארף גישעהן. גלייך וויא מלאכים. ד) זייא עסין אונ [illegible]נקען גלייך וויא דער מענטש. ו) זייא שטארבין גלייך וויא דער מענטש. ה) זיי האבין קינדער גלייך וויא איין מענטש: זעקס ערלייא זאכין האט אן זיך דער מענטש. דרייא זאכין גלייך וויא מלאכים. דרייא זאכין גלייך וויא איין בהמה. א) שכל האט דער מענטש ווי דער מלאך ב) ער גייט צוא איין משפט וויא דער מלאך. ג) ער רעט לשון הקודש גלייך ווי דער מלאך. ד) ער עסט אונ טרונקט וויא דוא בהמה. ה) ער האט קינדער ווי דיא בהמה. ו) ער טוט זיין צורך וויא דוא בהמה: זעקס ערלייא זאכין זענין דא אז דער מענטש טוט זייא איינם נאך דעם אנדרין מוז ער שטארבין. א) אז ער קומט פון וועג. ב) אונ ער לאזט זיך תקף בלוט. ג) דער נאך גייט ער באלד אונ מרחץ אריין. ד) דער נאך טרונקט ער זיך אן. ה) דער נאך לייגט ער זיך באלד שלאפין. ו) דר נאך איז ער משמש המטה. דוא זעקס זאכין אז דער מענטש טוט מוז ער שטארבין: זעקס מענטשין האבין דעם מלאך המות ניט גיזעהן. א) אברהם אבינו. ב) יצחק. ג) יעקב. ד) משה רבינו. ה) אהרן הכהן. ו) מרים: זעקס ערלייא טרערין זענין פאר האנדין. דרייא ערלייא זענין גוט אונ דרייא ערלייא זענין בייזע. א) דוא טרערין פון ווייניך. ב) דוא טרערין פון בית הכסא. ג) דוא טרערין פון דעם רויך. דאס זענין דוא בייזי טרערין. ד) דו טרערין פון קרייטוכץ. ה) דו טרערין פון גילעכטער. ו) דוא טרערין פון דוא פירות. דאס זענין דוא גוטע טרערין: זעקס ערלייא מענטשין זענין דא דאס זייא ווילין בעסיר דעם טויט וויא דאס לעבין. א) דער מענטש וויל ליבער שטארבין אויף זיין בעט איידער ער זאל אום גיברענגט ווערין דורך איין מענטש. ב) דער מענטש וויל בעסיר שטארבין איידער דו קינדער זאלין אים שטארבין ביי זיין לעבין. ג) ער וויל ליבער דעם טוט איידער ער זאל פאר טריבין ווערין פון זיין אורט. ד) ער וויל בעסיר דעם טויט איידער ער זאל זוצין אונ דער פינסטער אונ דר ערד. ה) ער וויל ליבער דעם טויט איידער ער זאל מענטשין שולדיג זיין. ו) ער וויל ליבער שטארבין איידער ער זאל זיין לערנון פאר געסין. אטייל זאגין דער מענטש וויל ליבער שטארבין איידער זיין ווייב אונ קינדער זאלין אים געבין פרנסה: זעקס ערלייא זאכין האט רבינו הקדוש זייני קינדער אן גיזאגט. דרייא הייסין יראת חטא. אונ דרייא הייסין דרך ארץ. א) זייא זאלין זיך ניט שלאפין לייגין צייטין זיי וועלין קריאת שמע לייענין. ב) זייא זאלין ניט צוא לעצט אונ שול אריין קומען. ג) שבת זאלין זיי ניט עסין צייטין זיי וועלין האבין דוא סדרה מעביר גיוועזן. דוא דרייא הייסין יראת חטא. ד) זייא זאלין ביי איין עסין ניט שניידין דאס פלייש מיט דוא הענד ווארין דאס איז איין סכנה ער קאן זיך דוא האנד צוא שניידין. ה) קיין סוד זאלין זיי ניט שמוסין אונטער איין מוער ווארין דו מויער האט אויך אויערין. דאס מיינט מען. עס קאן זיין אז ווער עם שטייט אונטער דער מויער וועט ער הערין וואס זיי שמוסין. ו) ווען זייא וועלין צוא איין וואסער קומין זאלין זייא זייערי שיך אן טאן. דוא דרייא הייסין דרך ארץ: זעקס ערלייא זאכין האט דער מלאך המות אן גיזאגט רבי יהושע

בן לוי. א) ווען עס איז ח״ו איין דבר אונ איין אורט זאל מען ניט גיין אינ מיט נאס וואריין דער מלאך המות איז דארטין דא. ב) מען זאל ניט גיין צווישין דוא ווייבער ווען זייא גייען צוריק פון איין מת. וואריין דער מלאך המות טאנצט אונ שפרונגט רענמאלט פאר דוא ווייבער אונ ער האלט זיין שארפי שווערד אונ דר האנד אונ ער האט רשות דעם מענטש שלעכטס צו טאן. ג) ווען מען קומט צוא אשלאפין זאל מען זיך ניט זעצין ביי דעם שלאפין ניט צו קאפינם אונ ניט צו פיסינם. ווארום די שכינה איז בייא דעם שלאפין צו קאפינם אונ דער מלאך המות איז צו פיסינם. ד) קיין פרעמדי אשה זאל מען ניט אן קוקין. ה) ווען אבהמת אודער אחיה פארין זיך בעננאנד זאל מען ניט קוקין. ו) זיי זאלין ניט קוקין אויף קיין שייני קליידער פון איין פרעמדי אשה. וואריין דר מלאך המות האט אזוי גיזאגט האטשו דו האסט אזו פיל אויגין ווי איך פון דעסט וועגין זאלסטו זיין גיווארנט פאר מיר ווארין אז איך קום צו איין שלאפין מענטש בלייבט ער גיוויס ניט לעבין הקדוש ב״ה זאל כל ישראל אפ היטין דאס קיינר זאל ניט שטארבין פאר זיין צייט אמן סלה:

פרק שביעי

אין דעם פרק ווערט בייא שרייבין וואס עס גיפונט זיך צוא זובין ערלייא זאכין וואס בייא שטייט אונ אכט אונ ניינציג פינקטין: זיבין ערלייא גנבים איז דא. א) דער וואס פרעגט זיין חבר אנאך וואס ער ווייסט דאס שוין פון לאנג. ב) דער וואס בעהט זיין חבר צו זיך אלעם נאסט אונ זיין הארץ איז ניט דער בייא. ג) דער וואס שענקט זיין חבר איין מתנה אונ ער ווייסט אז דער חבר וועט דוא מתנה ניט נעמין. ד) איין וויין שענקער אז ער זאגט צום חבר איך וועל דיר דאס צו ליב טאן איך וועל עפינין איין פריש פאס וויין. דס הייסט שוין איין גונב דעת ווארין ער וועט גיוויס אן אים אויך דם פאס עפינין. ה) ווער עס נארט זיין חבר מיט איין פאלטשי מאס. ו) ווער עס נארט זיין חבר מיט פאלטשי וואגין. ז) ווען דער וויין שענקער מישט צוא צום וויין אנדערי משקות. אונזערי חכמים שרייבין ווער עס גנבית דוא דיעה פון מענטשין איז גלייך ווי ער גנבית ביי הקדוש ברוך הוא: זיבין נעמין האט דאס גיהנם. א) שאול. ב) אבדון. ג) באר שחת. ד) באר שאון. ה) טיט היון. ו) צלמות. ז) ארץ תחתית: זובין ערלייא זאכין זענין בשאפין גיווארין נאך איירער דו וועלט איז בייא שאפין גיווארין. א) דוא תורה. ב) תשובה ג) דאס גן עדן. ד) דם גיהנם. ה) כסא הכבוד. ו) דאס בית המקדש. ז) דער נאמין פון משיח: זיבין ערלייא זאכין זענין פר הוילין פון דעם מענטש. א) דר טאג פון טוט. ב) ווען משיח וועט קומין. ג) דם משפט פון דעם מענטש לעתיד לבא. ד) ער ווייסט ניט אונ וועלכיר סחורה ער וועט מרויח זיין. ה) ער ווייסט ניט זיין חברס דיעה. ו) ער ווייסט ניט ווען דוד המלך׳ס מלוכה וועט קומין. ז) ער ווייסט ניט ווען דו מלוכה פון עשו וועט ווערין אוועק גינומין: זיבין זאכין האט רבי עקיבא אן גיזאגט זיין זון רבי יהושע. א) זאלסט זיך ניט זעצין לערנין אויף אזא אורט וואס גייען פאר בייא פיל מענטשין ווארין זייא וועלין דיך מבטל זיין פון דעם לערנען. ב) זאלסט דיך בייא זעצין אונ איין אורט וויא עס איז דא איין גרויסיר תלמיד חכם וואס דר מישט זיך ניט אונ שמאט זאכין נאר ער זיצט אונ לערינט. ג) זאלסט ניט קומין פליצלונג אונ דיין הויז אריין בפרט ניט אונ דיין חברס הויז אריין. ד) זאלסט שטענדיג גיין שיך אויף דייני פיס. ה) אונ דער פריא זאלסטו באלד עסין. זומער איז דאס גוט צוא דער היץ אונ ווינטער איז דאס גוט פאר דער קעלט. דיין שבת מאך אזוי וויא אונ דער וואכין אונ זאלסט ניט דארפין צוא קיין מענטשין. ו) זאלסט שותפות מאכין מיט אזעליכין וואס גליקט אים זיין מזל: זיבין ערלייא מענטשין זענין אונ חרם ביי הקדוש ברוך הוא. א) ווער עס האט קיין ווייב ניט. ב) ווער עס האט מיט דעם ווייב קיין קינדער ניט. אונ ער גוט איר קיין

גאט ניט. ג) ווער עס לערינט ניט זייני קינדער קיין תורה. ד) ווער עס לייגט ניט קיין
תפילין. ה) ווער עס גייט אן ציצית. ו) ווער עס האט ניט קיין מזוזות אין זייני טורין. ז) ווער
עס גייט בארוויס. אטייל זאגין ווער עס גייט ניט אויף קיין סעודת מצוה: זיבין נעמין האט
דער יצר הרע. א) הקדוש ברוך הוא רופט אים רע דם איז טייטש שלעכט. ב) משה רבינו
רופט אים ערל. פאר שטאפט. ג) דוד המלך רופט אים טמא. אום ריין. ד) שלמה המלך
רופט אים שונא ער האט פיינד דעם מענטש ה) ישעיה הנביא רופט אים מכשול. ער
מאכט דעם מענטש שטרויכלין. ו) יחזקאל הנביא רופט אים אבן איין שטיין. ז) יואל הנביא
רופט אים צפוני. ער בעהאלט זיך ביי דעם מענטש: זיבין ערלייא מענטשין איז דא וואס
זיי מאכין זיך פאר דער וועלט אז זיי זענין פרום: א) די וואס מאכין זיך פרום כדי מען
זאל זייא כבוד אן טאן. ב) דוא וואס מאכין זיך פרום פאר מענטשן היינו אויף דער גאס
גייען זייא ווי חסידים זייא קוקין ניט אויף קיין נקבות אבער אונ דארט זענין זייא לויטער
טומאה. ג) דו וואס גייען אויף דער גאס גאר וואלגי גלייך זייא זענין פאר קלערט אונ גוטע
זאכין אבער אונ דארט האבין זייא בייזי גידאנקין. ד) דוא וואס גייען אונ דער גאס גיבוקט
כדי מען זאל מיינין זייא טוהן דאס פאר פרומקייט. אבער זייער הארץ ווייסט הקב"ה.
ד) דו וואס לויבין זיך אליין פאר מענטשין זייא זאגין עס איז ניט דא איין מצוה אונ דער
תורה וואס זיי האבין ניט מקיים גיוועזן. אבער דעם אמת ווייסט הקדוש ברוך הוא. ו) די
וואס זענין באמת פרום. נאר זייא טוען דאס ניט צו ליב הקדוש ב"ה נאר וואס זיי האבין
מורא פאר דעם גיהנם. דו אלי זיבין פרומע לייט זענין פאר גאר ניט גירעכינט. גייערט
דוא וואס טוען דוא מצוה ווייל זייא האבין ליב הקדוש ברוך הוא דו ווערין גירעכונט פאר
פרום: זיבין נביאים זענין גיוועזן ביי דוא אומות העולם. א) בלעם. ב) זיין פאטער בעור.
ג) איוב. ד) אליפז התימני. ה) בלדד השוחי. ו) צופר הנעמתי. ז) אליהוא בן ברכיהו הבוזי.
זיבין מענטשין האבין דו ווערים אונ קבר ניט אן גירורט. א) אברהם. ב) יצחק. ג) יעקב.
ד) משה רבינו ה) אהרן הכהן. ו) מרים. ז) בנימין בן יעקב. זיבין ימים רינגלין ארום
ארץ ישראל. א) ים טבריה. ב) ים סדום. ג) ים חולת. ד) ים חולתא. ה) ים שבכי.
ו) ים אספמיא. ז) ים הגדול: זיבין מצות זענין דוא בני נח גיבאטין גיווארין. א) זיי זאלין
אמת משפטין. ב) יעדער צייט זאלין זייא הקדוש ברוך הוא לויבין מיט ברכות. ג) זייא
זאלין קיין עכו"ם ניט דינין. ד) זייא זאלין ניט נאך גיין זנות. ה) זייא זאלין ניט טוען קיין
רציחות. ו) זאלין ניט גזלן. ז) זיי זאלין ניט עסין פון איין בהמה וואס זיא לעבט נאך:
זיבין זאכין ברענגין כעס אויף דער וועלט. א) לשון הרע. ב) רציחות. ג) פאלשי שבועות.
ד) זנות. ה) גוותנית. ו) מילה. ז) וועלכער עס לאזט פון זיך קיין הנאה ניט האבין: זיבין
ערלייא זאכין וועט דער מלך המשיח צוא דוא ישראל וויזין. א) דעם כסא הכבוד. ב) קרח
מיט זייני קינדער אונ מיט זיין חברותה. ג) דאס גן עדן. ד) דעם עץ החיים. ה) דו אלע
לעבידיגע מענטשין. ז) דוא סוכה. ובא לציון גואל אמן סלה:

פרק שמיני

אין דעם פרק ווערט גישריבין אז יעדער זאל זעהן ער זאל קיין לשון הרע ניט ריידין
ווארין דער עונש איז דער פון זייער גרויס. אונזערי חכמים שרייבין עס איז פאר האנדין
עטליכי זאכין וואס דער מענטש איז אויף זיי יעדערן טאג עובר. איינס פון דיא זאכין איז
לשון הרע וואס דער מענטש רעט יעדיר טאג. אונזערי חכמים שרייבין וועלכעס הייסט לשון
הרע. ווען איינער פרעגט זיין חבר אויב אונ זיין הויז איז דא פייער אזוי זאגט אים דער
חבר ביי מיר איז קיין פייער ניט דא. נאר גייא צוא מיין שכן ביי אים וועסטו גיוויס
טרעפין פייער ווארין יעדיר טאג קאכט מען ביי אים פלייש אונ פיש. דאס הייסט שוין

לשוי

לשון הרע. נוא איר ליבע לייט דאס הייסט שוין לשון הרע. מכל שכן ווען איינער רעט רעכט לשון הרע וויא גרויס דער עונש איז. אונזערי חכמים שרייבן צוא צייטן ווערט דער רעגן אויף גיהאלטן וועגן דעם חטא פון לשון הרע. דער וואס הערט צוא לשון הרע אין ווערט מען זאל אים ווארפן פאר דוא כלבים. אוך ווער עס רעט לשון הרע איז גלייך ער וואלט זיך מימר גיוועזן. דער עונש פון לשון הרע איז אז ער ווערט ח"ו מצורע. דער ווס רעט לשון הרע איז ווערט מען זאל אים פאר שמיינן אויף טויט. ווער עס רעט לשון הרע זאגט הקדוש ברוך הוא צום שר פון גיהנם. אויף דער וועלט וועל איך אים זיין עונש געבין. אונ אויף יענער וועלט זאלסטו אים זיין עונש געבין. אונזערי חכמים שרייבין ווער עס וויל דרויף תשובה טאן איז אזו. אוב ער איז איין למדן זאל ער תורה לערנין. אונ אויב ער איז ניט קיין למדן זאל ער זיך שטארק שפר האלטין וועט אים הקב"ה די עבירה מוחל זיין. ווער עס רעט לשון הרע איז זיין עונש גרויס גלייך ער וואלט עובר גיוועזן אויף דרייא עבירות. א) גלייך ער וואלט גידונט עכו"ם. ב) גלייך ער וואלט גילעגין בייא איין אשת איש. ג) גלייך ער וואלט רציחה גיטאן. אונזערי חכמים שרייבין. לשון הרע איז טמית דרייא ערלייא מענטשין. א) דער וואס רעט לשון הרע. ב) דער וואס הערט אוים. ג) אויף דעם וואס מען רעט לשון הרע צוא צייטן קאן דער פון רציחה ארויס קומין. טייל מאל מיינט דער מענטש אז דאס וואס ער רעט הייסט ניט קיין לשון הרע. אבער כפי אונזערי חכמים שרייבין איז דא פיל ערלייא לשון הרע. דרום דארף מען שטארק גיווארנט זיין:

מעשה איין מלך האט איין בפעל גיגעבין דאס דוא אלי יהודים וואס האנדלין מיט פלאקס זאלין קומין זייער דינגסט טאן. אזוי זענין אלי גיקומין. נאר איינר ווס האט גיהייסין בר חובין איז ניט גיקומין. אזוי האט אים איינער גיוואלט פאר דעם מלך פאר מסירין. אז ער זאל אויך קומין צוא דער דינסט. נאר ער האט זיך גישעמט פאר די יהודים אז ער זאל זיין איין מסור. אזוי האט ער זיין חבר גיפרעגט וואס האסטו היינט גיגעסין. האט אים דער חבר גיענטפערט איך האב גיגעסין קעז. דאס ווארט קעז איז אויף לשון קודש בר חובין. וויא דער מלך האט דער הערט דאס ווארט בר חובין. אזו האט זיך דער מלך דער מאנט אן דעם מענטש וואס ער הייסט בר חובין אונ האט איין בייא פעל גיגעבין אז ער זאל קומין דוא דינסט טאן. דאס הייסט שון לשון הרע. ווארין ווען ער זאל ניט גיוועזן פרעגין דעם חבר וואס ער האט גיגעסין וואלט אפשר דער מלך אן דעם יהודי גיוועזן פאר געסין. דרום קער זיך יעדערער צו דער ווייטערין פון לשון הרע. אונ פון רכילות. אזו וועט איס וואול זיין בעולם הזה ובעולם הבא אמן סלה:

פרק תשיעי

אין דעם פרק ווערט באשריבין ווי דער מענטש זאל אויף זיין חבר ניט האבין קיין קנאה שנאה אפילו צווישען מאן אונ ווייב. אזו וועט זייא גוט זיין:

מעשה איין מאל זענין גיגאנגין רב נחמנס בעל מלאכות אונ פעלד אריין ארבעטין. האבין זייא גיהערט וויא א מענטש שרייט פון דער ערד ארויס. אזוי האבין דוא בעל מלאכות דאס דער צוילט פאר ר' נחמן. אזוי איז דער גוטער רב נחמן גיגאנגין זעהן וואס דאס בטייט. ווי רב נחמן איז צוא דעם אורט גיקומין אזו פרעגט ער דעם טויטין מענטש ווער ביסטו. אזו זאגט דער טויטער איך בין רב אחא בר יאשיה. ער איז גיוועזן איין גרויסער למדן. דען מיר גיפונין וויא ער ווערט גיברענגט אונ דער גמרא. אזו זאגט רב נחמן עס וואונדערט מיך דאס דוא קאנסט נאך ריידין. ווארין עס שטייט דאך אז אפילו די צדיקים אז זייא שטארבין ווערין זייא צוריק ערד אזוי וויא דער מענטש איז אונ אהן הייב גיוועזן. אזוי זאגט דער רב אחא בר יאשיה. עס שטייט גישריבין נאר די וואס האבין איינם אויף

עס אנדערי קנאה שנאה דו ווערין צוריק צוא ערד. אבער איך האב מיין גאנץ לעבין קיין קנאה שנאה ניט גיהאט אויף קיינים. דרום בין איך ניט פאר פוילט גיווארין דער ווייל הט רב נחמן דער זעהן דאס דער רב אחא בר יאשיה איז אונ דער ערד נאך גאר פריש גלייך ער וואלט נאך גילעבט. אזוי זאגט ער צוא אים אז ביזט נאך יא אזוי פריש קאנסטו נאך ריידין גלייך ווי אלי לעבדיגע מענטשין. קום מיט מיר אהיים וואס ליגסטו אג׳ דער פינסטערי ערד. אזוי זאגט דער רב אחא בר יאשיה צו אים מיר ווייזט אויס אז דו פאר שטייסט ניט דעם פסוק. עס שטייט דאך ווען תחיית המתים וועט זיין וועט הקדוש ברוך הוא רשות געבין אלי טויטע לייט זאלין ארויס גיין פון דער ערד. אונ צוניד האב איך קיין רשות ניט פון דער ערד ארויס. דרום איר ליבע לייט קאן מען זעהן ווייא גרויס דו מצוה איז ווען איינער האט קיין קנאה שנאה ניט. ווערט ער קיין מאהל ניט פר פוילט אונ קבר אונ איז פריש גלייך ווי אלעבדיגער: אונזערי חכמים שרייבין אפילו אז מען זעהט אז עס גייט ווען גאנץ גוט זאל מען אים ניט מקנא זיין. דעסט גלייכין אז מען זעהט דאס איינער האט גוטע קינדער טאר מען אים אויך ניט מקנא זיין. ווארין דאס וואס עס גייט ווענכין גוט איז ניט ווייל ער אודער זייגע עלטערין זענין פרום נאר ווייל דיין מזל איז אזו. דאס איז פאר האנדין טייל מענטשין וואס זייער מזל דינט זיי אוף דרייא זאכין היינו. א) ער זאל לאנג לעבין ב) ער זאל גוטע קינדער האבין ג) ער זאל איין עושר זיין. דס דינט אים אללעם דם מזל.

מעשה עס איז גיוועז צוויי גרויסי צדיקים. רבא. אונ רב חסדא ווען מען הט גידארפט אמאל רעגין אז זיי האבין ווען ליכם מתפלל גיוועז איז תיכף גיגאנגין רעגין. רב חסדא האט זיין מזל אים גידינט צוא אלים אונ רבא האט גאר ניט קיין מזל גיהאט. רב חסדא האט גילעבט זעכציג יאר אונ האט דער לעבט זעכציג חתונות פון די קינדער אונ פון איינינקליך אונ רבא האט גאר גילעבט פערציג יאר אונ בייא זיין לעבן איז אים גישטארבין זעכציג קינדר מיט איינעקלעך רב חסדא איז גיוועז איין גרויסער עושר דאס זייני הונט האבן קיין ווייצין ברויט ניט גיוואלט עסין. אונ רבא מיט זייני מענטשין האבן ניט גיהאט קיין גערשטין ברויט צו עסין ווייל ער איז גיוועזן איין גרויסער ארומאן פון דעסט וועגין האט רבא דעם רב חסדא ניט מקנא גיוועזן ווייל ער האט גיוואסט אז זיין מזל איז אזויא. ווען איינער זעהט אז זיין חבר איז שטארק חשוב ביי אלי מענטשין אונ ער איז פאר גאר ניט גירעכונט דורך זאך ער זיין חבר ניט מקנא זיין. נאר ער זאל זיך דער מאנן דאס אונ אקליינע צייט ארום וועלין זייא ביידי זיין לעולם הבא. וועט יענער אפשר גאר שפל זיין אונ ער וועט אפשר חשוב זיין:

מעשה רב יוסף דער זון פון יהושע בן לוי איז איין מאל חלשות גילעגין אז דער גאנצער עולם האט גימיינט אז ער איז שוין גישטארבין. מיט איין מאל האט זיך דער רב יוסף אויף גיכאפט ווארען ער איז גילעגן אונ דער היגער פלעט. אזוי פרעגט אים דער פאטער מיין קינד האסט עפיס גיזעהן נייעס אויף יענער וועלט זאגט ער צוא זיין פאטער. איך האב איין פאר קערטי וועלט גיזעהן. דוא וואס זענין אויף דער וועלט חשוב גיוועזן זענין אויף יענער וועלט שטארק שפל. אונ די וואס זענין אוף דער וועלט שפל גיוועזן זענען אוף יענער וועלט חשוב. אזו זאגט אים דער פאטער מיין קינד דוא האסט איין רעכטי וועלט גיזעהן. דרום זאל מען קיין שנאה אונ קנאה ניט האבן אויף קיינים. ווארין אחוץ דעם וואס עס איז דער פאר אגרויסער עונש. נאר דם לעבן בקומט אים אויך ניש. ווארום ער עסט פון זיך אפ דם פלייש פר קנאה. אונזערי חכמים שרייבן וועלבער הייסט איין ענד דער וואס איז עשענדיג בייז דאס מיינט מען ער האט אונ זיך קנאה ער האט קיין טאג אונ קיין נאכט ניט ער קלערט אללעם מורא טאמער האט זיין חבר עפיס מיין פאר אים:

מעשה עס זענין צווייא מענטשין צו זאמען גיגאנגין. איינער איז גיוועזן איין גרויסער

בעל קנאה דאס ער האט ניט כאר נוגין וואס יענער האט . אונ דער אנדערער זאל
גיוועזן איין חומד איין גלוסטער אלעס וואס יענער האט גיהאט האט ער דר צו גיגלוסט .
אזו באגעגינט זייא איין כלה . אזו זאגט צו זיי דער מלך איינער פון אייך מאג מיר זאגין
וואס ער פאר לאנגט אזו וועל איך אים געבין . אקיגין וועל איך דעם אנדערין נאך איין
מאל אזוי פיל געבין וויא פיהל דעם ערשטין . דער בעל קנאה האט מורא גיהאט צו זאגין
וואס ער פאר לאנגט ווארין דער חבר וועט דאך האבן טאפיל פאר אים אונ ער פאר גינט
אים ניט דער אנדערער האט אויך ניט גיוואלט זאגין וואס ער פארלאנגט ווארין ער גליכט
דאך ער זאל דעם חברים חלק אויך צו נעמין . וואס ער וועט פון דעם מלך נעמין . הכלל
זיי , האבין ביידי ניט גיקאנט גאר ניט פאר לאנגין דאך האט דער וואס האט צוא אלעס
גיגלוסט גיזאגט ארוני מלך איך פאר לאנג פון דיר אז דו זאלסט מיר איין אויג אויס שטעכין
אונ מיין חבר ביידי אויגין . קאן מען זעהן וויא ווייט דוא קנאה איז . ליבערש וואלט ער
גיוועזן גיזאגט אז ער פאר לאנגט טויזנד גולדען וואלט דאך זיין חבר גיהאט צוויי טויזנד .
נאר ווייל ער האט זיין חבר ניט פאר גינען דרום האט ער זיך גיהייסן איין אויג אויס
שטעכין . אונזערי חכמים שרייבין ווער עס האט קנאה שנאה דער קאן ח"ו עובר זיין אויף
דוא עשרת הדברות . דרום זאל זיך יעדער מענטש באַרעכוגען וויא גרויס דוא עבירה פון
קנאה ושנאה איז וועט אים זיין וואול בעולם הזה ובעולם הבא אמן סלה :

פרק עשירי

אין דעם פרק ווערט בשריבין דוא אלי צעהן ערלייא זאכין וואס זענין פאר דעם מענטש
גוט וועלכעס זייא באשטייען אין דרייא אונ זיבעציג פונקטין : צעהן ערלייא זאכען
זענין אונ ערב שבת בשאפען גיווארין . א) דוא ברונען פון מרים הנביאה . ב) דער מן וואס
איז אונ דער מדבר גיפאלין . ג) דער רעגין בויגין . ד) דאס כתב . ה) דוא מכתב . ו) דוא
לוחות . ז) דאס קבר פון משה רבינו . ח) דו הייל וואס משה רבינו מיט אליהו הנביא זענין
גיוועזן . ט) דאס מויל פון בלעמ"ס אייזיל . י) דס מויל פון דער ערד וואס האט דו רשעים
פון קרח איין גישלונגין : צעהן קללות איז חוה גישאלטין גיווארין . א) דוא נדה . ב) דוא
בתולים . ג) דער צער פון דוא קינדער דער ציען . ד) צער פון טראגין , ה) צער פון
קינדער האבין ו) דוא פרויא האט תשק צוא איר מאן ווען ער פארט אוועק . ז) אז דער
מאן גיוועלטיגט איבער איר . ח) זיא גייט דעם קאפ צוא גידעקט אזוי וויא איין אבל .
ט) זיא מוז שטענדיג אונ דער היים זיצין אזו וויא איינער וואס זיצט תפיסה . י) זיא איז
גלייך וויא איינער איז אונ חרם זיא מאר מיט קיין פרעמדין מענטש אליין ניט זיין : צעהן
ערלייא זאכין זענין אויף דער וועלט גיגעבין גיווארין . א) צעהן מאס שינהייט זענין אויף
דער וועלט ארויס . ניין מאס האט ירושלים צוא גינומען אונ איין מאס איז אויף דער גאנצער
וועלט . ב) צעהן מאס חכמה איז ארויס אויף דער וועלט ניין מאס האט ארץ ישראל צוא
גינומין . אונ איין מאס האט דוא גאנצע וועלט צו גינומן . ג) צעהן מאס עשורות איז אונ
דער וועלט . ניין מאס האט רום צוא גינומין אונ איין מאס איז אויף דער גאנצער וועלט :
ד) צעהן מאס דלות איז אונ דער וועלט . ניין מאס האט בבל צוא גינומין אונ איין מאס
איז אויף דער גאנצער וועלט : צעהן מאס גאוה איז אונ דער וועלט . ניין מאס האט דוא
שטאט עילם צו גינומין . אונ איין מאס איז אויף דער גאנצער וועלט : צעהן מאס גבורה
איז אונ דער וועלט . ניין מאס האבין דוא אומה פרסיים צוא גינומין . אונ איין מאס איז
אויף דער גאנצער וועלט : ה) צעהן מאס כנים איז אויף דער וועלט . ניין מאס האבן דוא
אומה מדין צוא גינומין . אונ איין מאס איז אויף דער גאנצער וועלט : ו) צעהן מאס צרעת
איז ארויס אויף דער וועלט . ניין מאס האבין דוא חזירים צוא גינומין . אונ איין מאס דוא

גאנצי וועלט : ז) צעהן מאס זנות איז אויף דער וועלט . ניין מאס האבין צו גינומין דיא אומה ערבים . אונ איין מאס איז אויף דר וועלט : ח) צעהן מאס עזות איז אויף דער וועלט . ניין מאס האבין צוא גינומין דיא אומה מישן . אונ איינס דוא גאנצע וועלט . ט) צעהן מאס שלאף איז אויף דר וועלט . ניין מאס האבין גינומין די עבדים אונ איינס די גאנצע וועלט : י) צעהן זאכין זענין פאר האנדין אז איינס איז הארטער פאר דעם אנדערין . א) איין בארג איז הארט אונ אייזין קאן דעם בארג בייא קומען . ב) אייזין איז הארט . אונ פייער קאן עס בייא קומען . ג) פייער איז הארט אונ דאס וואסער קאן עס בייא קומין . ד) וואסער איז הארט אונ דער וואלקען קאן עס דער טראגין . ה) דער וואלקען איז הארט אונ דער ווינד קאן איהם פאר טרייבין . ו) דער ווינד איז שטארק אונ דער מענטש קאן אים פאר ליידין . ז) דער מענטש איז הארט אונ דוא אנקסין צוא ברעכין אים . ח) דוא אנקסין זענין הארט אונ דער וויין קאן זייא בייא קומען . ט) דער וויין איז הארט אונ דער שלאף קאן אים בייא קומען . י) דער שלאף איז הארט . אבער דער טויט איז הארטער . דאס דער טויט קען אללעם בייא קומין אונ דאך קאן צדקה דעם טוט בייא קומין . עס שטייט צדקה תציל ממות : יא) צעהן ערלייא זאכין זענען פר האנדין . ווען זייא גיפונען זיך נית אונ קיין שטאט . טאר איין תלמיד חכם אונ דער שטאט נית וואנען . א) איין בית דין . ב) גבאים וואס זאלין גיין געלד צוא נאנד נעמין . ג) גבאים דאס געלד צוא טיילין . ד) בית הכנסת ה) בית המרחץ . ו) בית הכסא . ז) איין דאקטער . ח) איין בלבירער . ט) איין סופר . י) איין מלמד . רבי עקיבא זאגט אויך וויא עס איז דא גוטע פירות . גוט צוא וואונען . יב) צעהן ערלייא זאכין זענין נית גיט צום לערנין . א) ווען איינער גייט אונטער דר צאם פון דעם קעמיל . אודער ער גייט אונטער דעם קעמיל זעלבסט . ב) ווער עס גייט צווישין צווייא קעמלין . ג) ווער עס גייט צווישין צווייא ווייבער . ד) ווען איין אשה מעוברת גייט צווישין צווייא מאנס פרשוינען . ווער עס גייט פאר בייא איין נבילה . ו) ווער עס גייט אונטער איין בריק וואס עס איז שוין פערציג טאג קיין וואסער אונטער איר נית דא . ז) ווער עס עסט ברויט וואס עס איז נית רעכט גיבאקין . ח) ווער עס עסט פלייש וואס עס איז נית גישאלט . ט) ווער עס טרונקט וואסער וואס עס לויפט דורך דעם בית הקברות . י) ווער עס קוקט קיינין איין מת אטייל זאגין ווער עס לייענט דאס כתב פון דעם קבר : יג) צעהן ערלייא זאכין האט אלכסנדער מוקדון גיפרעגט די זקני הנגב וואס זיי זענין גרויסע חכמים גיוועזען . א) אויב פון איין עק וועלט ביז דער אנדערע עק וועלט איז ווייטער ווי פון הימיל ביז צו דער ערד . אזוי האבן זיי גיענטפערט אז פון איין עק וועלט ביז דער אנדערע עק איז הייטער . וואדין אז דוא זון שטייט אין מזרח זייט אדער אין מערב זייט . קאן מען אהן איר איין קוקן . אין אז זיא שטייט אין מיט הימעל קאן מען אין איהר נית איין קוקען : ב) אויב דר הימעל איז צום ערשטין ביי שאפין גיווארין אודער די ערד צום ערשטין . האבן זיי גיענטפערט אז דער הימעל איז צום ערשטין באשאפען געווארען . דען דער הימעל שטייט פריהער אין דער תורה . ג) אויב די ליכט איז פריהער באשאפען גיווארען אלס דער חושך . האבן זיי ניענטפערט דאס קאן מען נית ענטפערין . ד) וועלכער הייסט איין חכם . האבין זיי גיענטפערט . דער מענטש וואס ער וייל עפים טאן אין ער באטראכט זיך פריהער וואס דער פון קאן ארויס קומען . ה) וועלכער הייסט איין גבור . האבען זייא גיענטפערט . ווער עס ביי צווינגט דעם יצר הרע . ו) וועלכער הייסט איין עושר . תשובה . ווער עס איז זיך משמח בחלקו . ז) וואס זאל דער מענטש טאן . ער זאל לעבן . תשובה . ער זאל זיך ממית זיין איבער דער תורה אזוי וועט ער האבין לעבין . ח) וואס זאל דער מענטש טאן ער זאל שטארבין . תשובה . אז ער זאל נית עסין אונ טרונקען אונ זאל נית תורה לערנין . אזוי וועט ער שטארבין . ט) וואס זאל דער מענטש טאן אז ער זאל אהן גינומין ווערין ביי

מענטשין. תשובה. ווען מען וועט אים וועלין מאכין פאר איין פרנס אודער פאר איין גבאי זאל ער ניט אן נעמין. אזוי וועט ער קיין שונאים ניט האבין. אזוי האט דער אלכסנדער מוקדן צו זיי געזאגט איך וויס איין עצה ער זאל יוא אן נעמין דאס גבאות נאר ער זאל זיך ניט גרויס האלטין ער זאל שטענדיג ארום גיין מיט מענטשין. אזוי וועלין אים ד״א מענטשין ליב האבין. צו איז בעסער צוא רייזין אויף דעם ים אודער צו זוצין אונ דער היים. תשובה. עס איז בעסער אונ דער היים צוא זוצין דען דוא וואס רייזין אויף דעם ים האבין גרויס מיא איידער זייא קומען צוריק אונ זייער לאנד. הקדוש ברוך הוא זאל כל ישראל געבין זייער פרנסה אונ זייער היים דאס מען זאל ניט דארפין צו רייזין אויף דעם ים אמן סלה׃

פרק אחד עשר

אין דעם פרק וועט מען גיפונען דו אלי שפריך ווערטער וואס שטיין אונ דער ליבער תורה. וואס עס איז גוט פאר דעם מענטש צוא דעם גוף אונ צו דער נשמה. אונ דורך דעם קאן ער זוכה זיין לעולם הבא׃

עס איז דא אשפריך ווארט ווען דיין חבר רופט דיך איזיל; זאלסטו דיר אהן טאן דעם זאטיל. דס מיינט מען ווען דיין חבר טוט דיר אום רעכט זאלסט דיך אונ אים ניט נוקם זיין. אונ זאלסט אים אפילו ניט ענטפערין. אזוי וועסטו זוכה זיין צו פיהל גוטס. אזוי וויא מיר ברייגנין דא איין מעשה׃

מעשה רב הונא בן רבי יהושע איז שלאף גיווארין. אזו איז רב פפא צוא אים גיגאנגן מבקר חולה זיין האט רב פפא גיזעהן אז רב הונא איז שטארק שלאף ער האלט שוין ביי שטארבין האט רב פפא גיהייסין מען זאל שוין דער וייל מאכין גרייט תכריכים. דער וייל איז דער גוטער רב הונא צוריק גיזונט גיווארין. האט זיך רב פפא גישעמט ווייל ער האט נאר רב הונא דאס לעבין אפ גיזאגט. אזוי האט מען רב הונא גיפרעגט פאר וואס רב פפא האט אים זיין לעבין אפ גיזאגט. אזוי זאגט רב הונא עס איז רעכט. ווייל אונ היימיל האט מען מיר אויך מיין לעבין אפ גיזאגט. נאר ווייל איך האב מיך נוהג גיוועזן ווען איינער האט מיר שלעכטס גיטאן. האב איך מיך אן אים ניט נוקם גיוועזן. דרום האט מען מיר מיין לעבין אויף וייטער גישענקט. נוא איר ליבע לייט. קאנט איר פאר שטיין ווער דאס שפריך ווארט האלט. דער איז זוכה אז ער ווערט ניצול פון טויט אונ קאן זוכה זיין לעולם הבא. דאס אנדערי שפריך ווארט איז. עס איז פאר האנדין איין צייט דאס מען מוז זיך בוקין. צוא איין פיקס תאטשי דער פיקס איז דער קלענסטער גירעכונט פון אלע חיות. דאס מיינט מען ווען איינער דארף צו זיין חבר איין טובה האטשי זיין חבר איז אשלעכטער. פון דעסט וועגין זאל ער זיך מכניע זיין אונ זאל אים בעטין. ווייל אצונדערט איז זיין צייט. ער קאן אנדערש ניט מאכין. דאס דריטע שפריך ווארט איז פון דער ברונען וואס האסט וואסער גיטרונקין זאלסטו קיין ערד ניט אריין ווארפין. דס מיינט מען פון דם ארט וום דו האסט איין מאל טובה גיהאט זאלסטו אים קיין רעה ניט טאן. דאס פירדע שפריך ווארט איז. ביי אזעלכין וואס דאס ארומקייט איז גרעסער דעם שלעפט זיך דער דלות מיין נאך. וויא פאר צייטען האבען דוא יודין גיברענגט זייערע בכורים קיין ירושלים דוא עשירים האבען דוא פירות גיברענגט אונ גילדינע אדער זילבערנע כלים. אונ דוא ארומע לייט האבען גיברענגט דוא פירות אונ הילצערנע כלים. דוא עשירים האבין צוריק אהיים גיפירט זייערי כלים זייא האבען נאר דוא פירות אוועק גיגעבין. אבער די ארומע לייט האבין איבער גילאזט די כלים ביי דוא כהנים. אונ ספר בן סירא שטייט אז דעם עני גייט נאך דאס עניות. למשל איין ארומאן האט איין הויז גיווים איז דאס גידעריג ווארין ער האט דאך ניט קיין געלד ער זאל

מאכין

מאכין איין גרוים הויז . אונ אז דער עושר שטעלט לעבען אים איין הויז שטעלט ער שוין איין גרוים הויז . נוא אז עס רעגינט אדער ווען עס גייט אשנייא . רונט אלץ אראפ פון דעם עושר'ס הויז אויף דעם קליינעם היזיל וואס קער צום ארעמאן . אזוי איז דער ארעמאן פאר זארגט . אונ אפילו ווען איין ארעמאן האט איין וויין גארטין . האט ער אוף איין בארג וואס עס איז ניט טייער ווארין דער עושר קויפט זיך אונ דער נידער ער זאל ניט דארפין ארויף צוא פירען קיין מיסט . ווארין עס איז דאך שווער צו פירען אויף איין בארג . אונ אז דער ארעמאן ארבעט זיך שוין גוט אן אונ פירט אויף דעם בארג ארויף מיסט . קומט איין רעגין אונ יאגט אפ דאס מיסט אונ דער נידער וואס דער וויין גארטין קער צום עושר . פאר שפארט נאר דער עושר צו מיסטיקין . אזוי בלייבט דער עושר איין עושר אונ דער דלות בלייבט דלות . דאס פינפטע שפריך ווארט איז . שלמה האט גיזאגט די פים פון דעם מענטש זענען ערבים אז זיי זאלין דעם מענטש ברענגין וואו עס איז אים פון גאט אויף גילייגט ער זאל דארטין שטארבין ווי מען וועט זעהן די מעשה :

מעשה שלמה המלך האט גיהאט צוויי שרייבערס זיי זענען גיוועזין נאר שייני מענטשין . איינער האט גיהייסין אליחורף . אונ דער אנדערער האט גיהייסין אחיה . איין מאהל זעהט שלמה המלך דעם מלאך המות ווי ער איז זייער טרויריק . אזוי פרעגט ער אים פאר וואס ער איז היינט מיין טרויעריג ווי אלע טאג . אזוי זאגט אים דער מלאך המות מען הייסט מיך איך זאל פון דיינע צוויי שיינע שרייבערס די נשמות צו נעמען . ווי שלמה המלך האט דאס גיהערט . אזוי האט ער גינומען די ביידי לייט אונ האט זיי איבער גיגעבין צו די שדים אז זיי זאלין זיי איבער פירין אונ דעם מקום וואס הייסט לוז . וואס אונ דער שטאט שטארבט קיינער ניט דער מלאך המות קומט ניט אהין . ווי די צוויי לייט זענען נאר ארובער גיקומען דעם טויער פון דער שטאט אויף דעם ארט האט דר מלאך המות צו זיי גיקאנט צו גיין זענען זייא תיכף גישטארבין . דעם אנדערין טאג זעהט שלמה המלך דעם מלאך המות דאס ער איז שטארק לוסטיג אזוי פרעגט ער אים . וואס ער איז אזוי לוסטיג . זאגט דער מלאך המות וואס זאל איך ניט לוסטיג זיין . ביז אהער האב איך דיינע צוויי שרייבערס ניט גיקאנט טאן ווייל זייער גזר דין איז ניט גיוועזין ביי דיר אין שטוב זייא זאלין שטארבין האב איך צו זיי קיין שליטה ניט גיהאט . אבער אז די האסט זייא גישיקט אויף דעם ארט וואו זייער גזר דין איז זיי זאלין שטארבין . אזוי האב איך ביי זיי די נשמות צו גינומען . ווי שלמה המלך האט דאס גיהערט . זאגט שלמה המלך די פים פון דעם מענטש זענען ערבים דאס זיי מוזין אים פירין צו דעם אורט ווי דער גזר דין איז . דרום זאל זיך דער מענטש ניט מצער זיין ווען עס טרעפט אים חס ושלום איין צרה אויף דעם וועג וואס דאס איז אלעס פון גאט דער גזר דין איז אזוי . דאס זעקסטע שפריך ווארט איז דער דלות שטייט אן די יודין זייער שיין . ווי איין רויטע צוים צו איין ווייס פערד . ווי מיר גיפונען אין דער גמרא הקב"ה האט ניט גיפונען פאר די ישראל קיין רפואה נאר דעם דלות . דענטמאלט ווערט דער מענטש נידעריג אונ פרום . אזוי ווי מיר גיפינען אז פאר צייטונס זענען די גרעסטע צדיקים גרויסע ענים גיוועזין ווייא מיר ברענגען איין מעשה :

מעשה רבי אלעזר בן פדת איז גיוועזין איין גרויסער עני . איין מאל האט זיך דער ניטער רבי אלעזר מקיז דם גיוועזין אונ האט ניט גיהאט וואס ער זאל עפים גוטס טועם זיין : אזוי האט ער גיפונען איין הייפטיל קנאביל האט ער דאס גיגעסין . האט ער גיחלישט . זענען צו אים די רבנים גיקומען מבקר חולה זיין . האבען זיי גיזעהן ווי ער וויינט אונ לאכט אונ איין פונק פייער גייט אים פון זיין פנים . ווי ער איז צו זיך צוריק גיקומען . האבין דיא רבנים אים גיפרעגט וואס דאס בטייט וואס ער האט גילאכט אונ גיוויינט אונ די פונק פייער וואס עס איז אים פון פנים . אזוי זאגט זיי רבי אלעזר איך האב די שכינה גיזעהן

אזוי האב איך געזאגט רבונו של עולם ווי לאנג נאך וועל איך מיין צייט אונ דלות פאר ברענגען . אזוי זאגט הקב"ה אלעזר מיין קינד דיין מזל איז דאס. דו מוזט זיין איין עני. באם דו ווילסט דז וועלט חרוב מאכין. קאנסט דו אפשר האבין איין אנדער מזל. אזוי האט רבי אלעזר געזאגט רבונו של עולם דו ווילסט פאר מיינט וועגין די וועלט חרוב מאכין אונ דער נאך איז ערשט אספק אויב איך וועל איין גיט מזל האבין. לאז שון ליבערש בלייבין ביים דעם ערשטן . אזוי האט רבי אלעזר גיפרעגט וועלכי יארין וועגן מער צו די וואס איך האב שוין אפ גילעבט צו די וואס איך וועל נאך לעבין. האט אים הקדוש ברוך הוא געזאגט די יארין וואס האסט שוין גילעבט זענען מיין. אזוי האט רבי אלעזר געזאגט ווען איך האב שוין עם מיינסט מיינע יארין אפ גילעבט. וויל איך ניט אז הקדוש ברוך הוא זאל די וועלט פאר מיינט וועגין חרוב מאכין. אזוי זאגט אים הקב"ה. ווייל דו ווילסט ניט אז דורך דיר זאל די וועלט חרוב ווערין. דער פר וועל איך דיר געבין לעולם הבא. דרייצין בעך מיט באלסים אייל די זאלסט דיך אונ דעם באדין. אזוי זאגט רבי אלעזר רבונו של עולם מיין וועסטו מיר ניט געבין נאר דאס. זאגט הקב"ה זאלין דייני חברים נאר ניט האבין. זאגט רבי אלעזר באנגער איך רען פון אזעלכין וואס ער האט מיין ניט. דאס מיינט מען דו קאנסט מיר גינוג געבין אונ דו האסט פאר מייני חברים ס וועגין איך אויך. אזוי האט אים די שכינה איין שנעל גיגעבין אונ דעם פנים אז עס איז איין פונק פייער ארוים פון זיין פנים. גיוויינט האט ער ווייל ער האט גיהערט אז ער האט שוין אפ גילעבט עם מיינסט זייני יארין. אונ גילאכט האט ער ווייל ער האט די שכינה געזעהן. דרום זאל זיך קיינער ניט זארגין וואס ער האט דעם דלות ווייל זיין מזל איז אזו אנדערש קאן ניט ווערין: דאס זובענטי שפריך ווארט איז. דאס רחמנות פון איין פאטער איז אויף זיין זון. אונ דאס רחמנות פון דעם זון איז אויך אויף זיין זוהן דאס מיינט מען איין פאטער האט רחמנות אויף זיין זוהן. אבער דער זוהן האט ניט קיין רחמנות אויף זיין פאטער. אזוי דער מענטש אויך חאטשי ער נייט אראפ פון דער גדולה דאך האט ער כבוד. אבער צו דעם גרעסטין כבוד האבין מיר נאך צו דער ווארטין אמן סלה:

פרק שנים עשר

אין דעם פרק ווערט גיברענגט די אלי מדות וואס די מענטשין האבין אונ זיך ווס די מדות קומין דורך די מזלות פון הימיל. וועלכער עם ווערט געבוירין אום זונטיג דער איז איין רעכטיר צדיק אודער איין רעכטיר רשע. ווייל אונ זונטיג איז בשאפין געווארין די ליכט מיט דער פינצטערניש. די ליכט איז איין צדיק אונ די פינצטערניש איז איין רשע. וועלכער עם ווערט געבוירין אום מאנטיג דער איז איין רגזן. ווייל אום מאנטיג האט זיך דם וואסער אפ גיטיילט פון דער וועלט: וועלכער עם ווערט געבוירין אום דינסטיג דער איז איין עושר. אונ איין זנאי ווייל אים דינסטיג איז בשאפין געווארין די קרייטעכצער וואס זיי וואקסין פיל. נאר זיי וואקסין פאר מישט: וועלכער עם ווערט געבוירין אום מיטוואך דער איז אחכם ווייל אים מיטוואך איז בשאפין געווארין די ליכט וואס זיא איז קלאר אונ לוטער: וועלכער עם ווערט געבוירין אום דאנערשטיג דער איז איין בעל גמילות חסדים. ווייל דענמאלט איז בשאפין געווארין דוא פיש אונ די פייגיל. וואס זיי ווערין געשפייזט נאר פון הקדוש ב"ה פון בלויז חסד: וועלכער עם ווערט געבוירין אום פרייטיג דער איז מיט בלויז מצות. ווארין דער סדר איז אונ פרייטיג טוט מען מצות לכבוד שבת: וועלכער עם ווערט געבוירין אום שבת: דער שטארבט אונ שבת. ווייל מען האט איבער אים מחלל שבת געוועזן. ווען ער איז געבוירין געווארין. איז זיין עונש אז ער זאל שטארבין אום שבת: אטייל זאגין אז וויא אזוי עם פירט זיך מיט דעם ווענטש. דס ברענגט דאס מזל פון די שעות. עס איז פר האנדין